

مدیریت مطالعه جهت آزمون وکالت

نگارنده:

امین قاسمپور

دانشجوی دکترای حقوق خصوصی دانشگاه تهران
(دانشکده حقوق و علوم سیاسی)

رتبه ۳۱ آزمون وکالت ۹۵ - کانون مرکز

دی ماه ۱۳۹۵

ویراسته: آذر ۱۳۹۸

توجه: این جزوه جهت انتشار رایگان در [سایت اختیار](#) ارائه شده است.

تکثیر و نسخه برداری از آن، بدون قصد سودجویی و «تنها با ذکر منبع» مجاز می باشد؛

در غیر این صورت، شرعاً و قانوناً ضمان آور است.

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمه

حمد و سپاس بی‌کران، خداوند یکتا را که ما را هستی بخشید و از نعمت تعقل و خرد برخوردار ساخت. درود بر انبیاء بزرگ الهی، به‌ویژه رسول گرامی اسلام ﷺ و ائمه اطهار علیهم‌السلام که همواره در راه عدالت‌سالاری و حق‌گزاری، آموختند و کوشیدند.

حقوق، سرآمد علمی است که رسالت اصلی آنها برقراری عدالت و انتظام‌بخشی در عرصه اجتماع است. هر یک از محصلین این رشته سرانجام، گوشه‌ای از این رسالت را به شکلی عهده‌دار می‌گردند؛ عده‌ای در کسوت دادرس، به فصل خصومت می‌پردازند؛ سلکی دیگر در مقام ثبت سجل و احوال مردم برمی‌آیند و گروهی مشاورت و معاضدت قضایی را به عهده می‌گیرند. در این میان نیز برخی راه وکالت از افراد ملت را می‌پیمایند:

یکی از اقشار برجسته در میان مردم و بلکه حقوق‌دانان که تا حدی نیز زیر ذره‌بین آحاد جامعه، نقّادان و بعضاً مغرضان قرار دارد، وکلا هستند؛ ایشان، به مثابه مرشدی بابصیرت، در پیچ‌وخم‌های خواسته یا ناخواسته فرایند دادرسی که ممکن است منجر به تضییع حقوق الناس گردد، به دفاع از آن پرداخته و از این حیث رسالت شریفی را به دوش می‌کشند. بنا بر آن است که وکیل، از «حق»، دفاع کند و در برابر آنچه «ناحق» می‌بیند، ایستادگی نماید و این مهم نیز دست‌کمی از قضاوت در مورد سرنوشت هر دعوا ندارد. این است که پدر مرحوم علم حقوق، حضرت استاد دکتر امیرناصر کاتوزیان رحمه‌الله می‌فرمایند: «قاضی کار بسیار دشواری در پیش دارد و این، وکیل دادگستری است که باید با طرح دعاوی نو و ارائه قوانین جدید او را هدایت کند؛ بنابراین وکیل دادگستری یکی از دو بال فرشته عدالت است».

از سوی دیگر: با رشد جمعیت و وضعیت خاص جامعه امروز که نیاز به اشتغال، غوغایی به راه انداخته است، به جای آن نگاه آرمانی به حرفه وکالت، اکنون به این شغل، بیشتر به مثابه موقعیتی مناسب برای اشتغال و درآمدزایی نگریسته می‌شود.

در هر حال، از هر جنبه که به قضیه بنگریم، امروزه این حرفه، جایگاهی حسّاس و مهم در جامعه ما یافته و همواره تعداد داوطلبینی که برای آن صف کشیده‌اند، بسیار بیش از ظرفیتی است که امکان جذب آنها تحت عنوان «کارآموز وکالت» وجود دارد؛ بالتّبع، آزمون وکالت نیز همچون دروازه‌ای با گذرگاهی تنگ در مسیر اشتغال به این حرفه، در برابر داوطلبان آن قرار گرفته و هر ساله از آن همه داوطلب، گروهی به هر لطائف‌الحیل از آن گذرگاه عبور کرده و عده جمهور آنان بازمی‌مانند.

جالب آنکه همین نیاز و شوق بی‌بدیل به وکالت و تلاش برای عبور از آزمون آن، خود، راه اعاشه‌ای برای دیگران گشوده است: هم‌اکنون بسیاری از مؤسّسات و مدرّسین، در قالب عناوین گونه‌گون و فریبا به آنچه به گفته خودشان: «دوره‌های آمادگی برای آزمون وکالت» است، اشتغال داشته و از این راه، سودهای سرشار و کلانی تدارک می‌بینند.

در هر حال، اینکه این روشِ گزینشِ وکیل، نکوهیده یا ستوده است، بحث ما نیست. آنچه در این نوشتار در پی آن هستیم آشنایی با این نبرد حقوقی و بهترین شیوه برای مقابله و پیروزی در آن است.

آزمون وکالت، یک آزمون شغلی بوده که برای اقشار حقوقی جامعه برگزار می‌گردد. سبک سوالات این آزمون تا حد چشم‌گیری با آزمون‌های دانشگاهی (ارشد و دکتری) متفاوت بوده و پاسخنامه رسمی آن گویای جمود سخت طراحان آن بر گزاره‌های قانونی می‌باشد. از این رو آشنایی با قانون و نیز «چگونگی آشنا شدن با قانون» در این باره، امری ظریف و تعیین‌کننده است. به طوری که ممکن است شخصی با داشتن معلومات حقوقی در سطح عالی، به دلیل عدم آشنایی با تکنیک‌های خاص آمادگی برای این آزمون، در مصاف با آن با شکست مواجه گردد.

بدین ترتیب، در این نوشتار، قصد داریم در حد امکان به شناخت این «روش صحیح» برای مطالعه در آزمون وکالت بپردازیم؛ به این منظور نام این پژوهش، «**مدیریت مطالعه برای آزمون وکالت**» انتخاب شده است. اما قبل از هرچیز لازم می‌دانم از عزیزانی که سابقاً در این آزمون، موفق شده و سپس با هدف ادای زکات علم و نیز کمک به هم‌نوع، تجربیات خود را خالصانه در اختیار بنده و امثال بنده قرار دادند، قدردانی نمایم؛ بی‌تردید این مقاله نیز در راستای همان اهداف والا تدوین گردیده است.

در مقام قدردانی لازم می‌دانم به طور ویژه از جناب آقای علی‌اکبر غلامی، رتبه اول آزمون وکالت ۹۴ کمال تقدیر و تشکر را داشته باشم. راهنمایی‌ها و آموزش‌های جناب ایشان، کمک شایانی در تسریع روند مطالعه بنده داشت؛ به طوری که اینجانب در مدتی حدوداً سه یا چهارماهه (از اواسط مرداد ۹۵ تا آزمون) آن هم در شرایطی که به تازگی از خدمت سربازی فارغ شده بودم (و البته به پشتوانه اندوخته علمی سابق) موفق به کسب نتیجه مطلوب در آزمون وکالت ۹۵، آن هم در نخستین تجربه خود شدم.

همچنین از مدیران زحمتکش **پایگاه خبری اعتبار** که همواره در راستای اطلاع‌رسانی دقیق و بی‌طرفانه در عالم حقوق پیشگام بوده‌اند، صمیمانه سپاسگزاری می‌نمایم؛ بدون شک، یکی از موثق‌ترین منابع در زمینه کسب اطلاع و نیز تهیه جزوات حقوقی و قوانین و... همین وب‌سایت پویا و به‌روز می‌باشد.

لازم به ذکر است جهت جلوگیری از اطناب و تکرار، در این نوشتار در هر مورد که مبحثی مسکوت مانده است (مانند شیوه تست‌زنی و زمان مناسب برای آن و...) می‌توانید طبق توصیه‌ها و تجویزات جناب آقای غلامی در دو کلیپ منتشره در **سایت آپارات** عمل نمایید. (یک کلیپ ۲۵ دقیقه‌ای تحت عنوان «تحلیل قانون» و کلیپ دیگر که مهم‌تر و جامع‌تر است: ۲/۵ ساعته تحت عنوان «مشاوره آزمون وکالت»؛ خواننده محترم را اکیداً به تهیه این دو منبع آموزشی توصیه می‌نمایم. در واقع، بنده جهت جلوگیری از تکرار بحث، مواردی را که قبلاً در کلیپ‌های مذکور تشریح شده است، در این نوشتار ذکر ننمودم و بیشتر به توضیح نقاط بزرگه و تشریح آنچه (به عقیده خویش) همچنان مغفول مانده است، پرداخته‌ام.

نگارنده حقیر، هیچ ادعایی در غنا، صحیح و صواب بودن این نوشتار از هر نظر نداشته و عاجزانه از داخلین در امر و خوانندگان محترم، تقاضای بیان نقطه‌نظرات خود جهت رفع عیوب و بهبود این خرده‌نگاشته را دارد:

E-mail: Amin_Ghasempur@yahoo.com

Telegram ID: [@Amin_Ghasempur](https://t.me/Amin_Ghasempur)

Telegram Channel: [@AzmooneVekalat100](https://t.me/AzmooneVekalat100)

این نوشتار در چهار فصل، پیکربندی شده است. در بحث ما مهم ترین فصل، فصل سوم (شیوه مطالعه منابع) بوده و عمده مباحث این نوشتار بر همین مرحله متمرکز خواهد شد. نمودار تفصیلی طرح این نوشتار به قرار زیر است:

فصل اول - مراحل آمادگی برای آزمون وکالت

۱-۱- آمادگی علمی یا عمومی

۲-۱- آمادگی تکنیکی یا اختصاصی

فصل دوم - منابع هر مرحله از آمادگی برای آزمون وکالت

۱-۲- منابع در مورد مرحله آمادگی علمی و عمومی

۱-۱-۲- درس حقوق مدنی

۲-۱-۲- درس آیین دادرسی مدنی

۳-۱-۲- درس حقوق تجارت

۴-۱-۲- درس اصول فقه

۵-۱-۲- درس حقوق جزا

۶-۱-۲- آیین دادرسی کیفری

۲-۲- منابع مرحله آمادگی اختصاصی

۱-۲-۲- درس حقوق مدنی

۲-۲-۲- درس آیین دادرسی مدنی

۳-۲-۲- درس حقوق تجارت

۴-۲-۲- درس اصول فقه

۵-۲-۲- درس حقوق جزا

۶-۲-۲- آیین دادرسی کیفری

فصل سوم - شیوه مطالعه منابع

۱-۳- شیوه مطالعه منابع مرحله آمادگی علمی و عمومی

۲-۳- شیوه مطالعه منابع مرحله آمادگی اختصاصی و حرفه ای برای آزمون وکالت

۱-۲-۳- روش های عام و مشترک در مورد مطالعه قوانین

۱-۱-۲-۳- روش نمودار کشی و جدول بندی

۱-۱-۲-۳- تهیه جدول و نمودار و روش آن

۲-۱-۲-۳- تهیه و تدوین «مجموعه نمودارها و جداول مطمئن»

۳-۱-۲-۳- بازنویسی از حفظ

۴-۱-۲-۳- سرعت بخشی در ترسیم نمودار

۵-۱-۲-۳- بازنویسی ذهنی

۶-۱-۲-۳- نکات پایانی مربوط به جدول بندی و نمودارنویسی

۲-۱-۲-۳- روش مطالعه مقایسه ای

۳-۱-۲-۳- روش مطالعه بر اساس عبارات کلیدی

۴-۱-۲-۳- روش اقل پذیری و اخراج اکثر

۵-۱-۲-۳- روش حسن تعلیل

۲-۲-۳- نکات اختصاصی برای برخی دروس

۱-۲-۲-۳- درس آیین دادرسی مدنی

۲-۲-۲-۳- درس حقوق تجارت

۳-۲-۲-۳- درس حقوق جزا

۴-۲-۲-۳- درس دادرسی کیفری

فصل چهارم - نکات کلی و پایانی پیرامون مطالعه برای آزمون وکالت

فصل اول - مراحل آمادگی برای آزمون وکالت

به طور کلی می‌توان دو مرحله را برای آمادگی در آزمون وکالت در نظر گرفت:

الف- آمادگی علمی یا عمومی ب- آمادگی تکنیکی یا حرفه‌ای یا اختصاصی (یعنی مختص آزمون وکالت)

۱-۱- آمادگی علمی یا عمومی

در مرحله نخست، داوطلب از حیث سطح کلی علمی مورد توجه قرار می‌گیرد. اینکه اصلاً علم حقوق را تا چه حد مسلط است؟ اولیات و مسلمات هر شاخه از حقوق را می‌داند یا خیر؟ و بعد از آن، آیا واقعاً حداقل در حد یک کارشناس (لیسانس) رشته حقوق، علم دارد؟ در واقع، در این مرحله داوطلب، بدون توجه به اینکه می‌خواهد برای آزمون وکالت آماده گردد، می‌بایست بنیه علمی لازم را در برخی دروس کسب نماید. بدین منظور برای هر درس باید به کتب مرجع مرتبط با آن درس مراجعه نماید. در قسمت بعد، منابع این مرحله توضیح داده خواهد شد. لازم به ذکر است، طی کردن این مرحله، بسته به اینکه شخص، تا چه میزان نیاز علمی و آمادگی ذهنی دارد، متفاوت خواهد بود. ممکن است شخصی برخی از کتب مرجع را قبلاً در دوره ارشد، مطالعه کرده و بدین لحاظ، تدویری یک‌ماهه برای وی کافی باشد؛ این امکان هم وجود دارد که شخص، نیازمند شش ماه غور و تعمق در این مرحله باشد.

۱-۲- آمادگی تکنیکی یا اختصاصی

در مرحله دوم، آمادگی داوطلب از حیث آشنایی با نکات و ظرائف آزمون وکالت مورد توجه قرار می‌گیرد. اینکه آیا می‌داند قرار است با چه آزمونی روبه‌رو شود؟ جنس و شیوه طرح سوالات این آزمون چگونه است؟ از کدام منابع سوال طرح می‌گردد؟ شیوه مطالعه برای آزمون وکالت چگونه است؟ و... نکته مهم آن است که برای این مرحله، در هر حال حداقل ۳ ماه زمان باید منظور گردد. پس اگر داوطلبی خود را نیازمند طی کردن مرحله نخست (آمادگی علمی) می‌بیند، باید طوری برنامه‌ریزی کند که سه ماه مانده به آزمون وکالت، مرحله آمادگی عمومی (علمی) را طی کرده باشد.

مطالعه برای هر یک از دو مرحله فوق، متفاوت است. برخی از داوطلبان بدون گذار از مرحله نخست، مبادرت به مطالعه در مرحله دوم می‌کنند. این کار در مورد برخی دروس می‌تواند (تحت شرایطی و در برخی موارد) جواب‌گو باشد.

روش مذکور اما در مورد درس مدنی هرگز، و در مورد درس آیین دادرسی مدنی اصولاً صحیح نیست. اصول فقه نیز درسی آموختنی (و نه حفظی) است و این شیوه در این دروس، با شکست مواجه می‌گردد. چراکه با صرف مطالعه به سبک وکالت، بدون داشتن بنیه علمی لازم، اصولاً نمی‌توان با این دروس در آزمون وکالت روبه‌رو شد؛ مگر آنکه در مورد درس آیین دادرسی مدنی، متون قانونی به صورت «واو به واو» و همچون یک رایانه، به خاطر سپرده شود؛ دقیقاً همان‌گونه که آدمی بر نام و نام خانوادگی خویش مسلط است. مسلماً این شیوه یادگیری بسیار پرهزمت بوده و نتیجه آن سطحی و گذرا می‌باشد. یعنی معلومات حاصل از این روش، چند صباحی بیش در ذهن نمی‌ماند. به علاوه، با صرف نیمی از آن همه زحمت، می‌توان کتب علمی و مرجع را مطالعه نمود. پس منطقاً مطالعه کتب مرجع، بسیار سودمندتر از مراجعه به منابع دست دوم (مثل جزوات آموزشی، تست‌های تألیفی و...) و یا حفظ کردن کورکورانه قوانین می‌باشد.

فصل دوم - منابع هر مرحله از آمادگی برای آزمون وکالت

در این فصل، منابع مورد نظر برای هر یک از مراحل «آمادگی عمومی» و «آمادگی اختصاصی» معرفی می‌گردد.

۲-۱- منابع در مورد مرحله نخست (آمادگی علمی و عمومی) :

۲-۱-۱- درس حقوق مدنی

آنچه بیش از همه مورد نظر و مورد توصیه است، آمادگی علمی در درس حقوق مدنی است: در مورد این درس بدون تردید شخص باید پیش از مطالعه برای آزمون وکالت، حداقل دو بار، قواعد عمومی قراردادها را دوره کند؛ یکبار عمیق و بار دوم: دوره). در این زمینه، مجلدات ۲، ۴ و ۵ از پنج جلد کتب قواعد عمومی قراردادهای مرحوم دکتر کاتوزیان رحمه الله در اولویت است؛ (جلد اول و جلد سوم هم اگر مطالعه گردد مسلماً بهتر است و از بین این دو، جلد سوم بر جلد نخست، اولویت دارد). اما چنانچه داوطلبی به دلیل کمبود وقت یا عدم ارتباط گیری با قلم استاد یا به هر دلیل، مایل به مطالعه این مجلدات نیست، می‌تواند کتاب «اعمال حقوقی و تعهدات - مدنی ۳» جناب جرعه‌نوش را که در واقع خلاصه نسبتاً دقیق و شیوایی از همان پنج جلد استاد کاتوزیان (و البته فاقد بحث «خيارات») است، جایگزین مجلدات قواعد عمومی نماید. **توجه کنید که منظور ما در اینجا از کتاب مدنی ۳ جرعه‌نوش، کتاب تست این نویسنده نیست و هرگز در درس مدنی، تست تألیفی توصیه نمی‌گردد.**

عقود معین نیز یکی از مباحث بسیار مهم حقوق مدنی است که بجز عقود مضاربه، مزارعه و مساقات، لازم است دوره مقدماتی عقود معین استاد کاتوزیان (مدنی ۶ و ۷) بخوبی مطالعه گشته و پس از آن، کل عقود معین (از جمله همان سه عقد مورد اشاره) از جزوه استاد شهبازی همراه با کتاب نظم کنونی بازخوانی گردد. (کفالت نیز کلاً در حقوق مدنی حذف است).

در مورد وصیت، شفعه، مدنی ۱ (اشخاص) و مدنی ۵ (خانواده) (اگر قواعد عمومی را بسیار خوب فراگرفته باشیم) مراجعه مستقیم به کتاب نظم کنونی (حسب مورد همراه با جزوه استاد شهبازی) بلامانع و کافی است؛ ولی چنانچه شخص، در همین موارد هم بسیار احساس ضعف می‌کند (یعنی در حد صفر است)، لازم است این مباحث را از کتب درسی و علمی مطالعه نماید. در بحث مدنی ۱ (اشخاص) غالباً سوالات از نص قوانین مربوطه (خصوصاً قانون امور حسبی) طرح می‌گردد.

در مورد ارث، از نظر بنده، جزوه جناب آقای دکتر شهبازی بسیار سلیس، روان و گویا بوده و داوطلب هر چقدر هم با ارث بیگانه باشد، با این جزوه بخوبی می‌تواند ارث را فراگیرد. یعنی با اینکه «جزوه» است اما بار علمی مناسبی هم دارد.

برای مدنی ۲ (اموال) نیز کتاب جدید جناب جرعه‌نوش توصیه می‌گردد. اگر هم این مبحث را از کتاب نظم کنونی مطالعه می‌کنید به این نکته مهم توجه داشته باشید که آنچه در مورد منقول حکمی، غیرمنقول حکمی و تبعی و... در کتاب نظم کنونی آورده شده، با آنچه در روال آزمون وکالت دیده می‌شود، متفاوت است و در این مورد، کتاب جناب جرعه‌نوش و یا جزوه مدنی دکتر شهبازی را ملاک قرار دهید.

* توجه نمایید که جزوه ارث دکتر شهبازی با جزوه مدنی ایشان متفاوت است و در واقع دو جزوه جداگانه هستند.

* همچنین، جزوه حقوق مدنی ایشان در دو نسخه ۲۰۰ صفحه‌ای و ۴۰۰ صفحه‌ای موجود است؛ چنانچه می‌خواهید با

جزوه ایشان پیش بروید اکیداً توصیه می‌گردد که نسخه ۲۰۰ صفحه‌ای را ملاک قرار دهید (نه ۴۰۰ صفحه‌ای را).

اما مسئولیت مدنی (وقایع حقوقی)؛ نکته‌ای که در این مورد باید در ذهن داشته باشید آن است که یکی از فروع این مبحث، مسئولیت در حوادث رانندگی است. قانون بیمه اجباری مسئولیت دارندگان وسایل نقلیه موتوری مصوب ۱۳۴۷، ۱۳۸۷ و نهایتاً ۱۳۹۵ در تاریخچه این بحث مشهود است. در حالی که کتب استاد کاتوزیان رحمه الله بر اساس قوانین ۴۷ و ۸۷ نگاشته شده است. اما واقعیت آن است که هیچ فرقی در اصل و مبنای بحث ایجاد نشده است و با توجه به این که در قانون جدید نیز همانند قوانین سلف، برای دارندگان وسائط نقلیه، مسئولیت نوعی و بدون تقصیر و بر مبنای نظریه خطر مقرر شده است، کتب استاد کاتوزیان رحمه الله همچنان کارگشا است. اما به هر حال اگر وسواس کتاب «بهروز» دارید می‌توانید از کتاب مسئولیت مدنی دکتر صفایی (چاپ سمت و حتماً چاپ ۹۷ به بعد) استفاده نمایید و در هر حال (و با هر منبعی که پیش می‌روید) به متن قانون مسئولیت مدنی و الفاظ آن دقت کامل داشته باشید.

پس به طور کلی، داوطلبینی که در درس مدنی، در حد «بسیار ضعیف» قرار دارند، هرگز نباید کار را با کتاب نظم کنونی شروع کنند. به دلیل اینکه این کتاب، عصاره و خلاصه است و بدون دانستن عقبه داستان، این کتاب، گمراه‌کننده و مضر است. شخصی که بدون علم کافی به سراغ این کتاب می‌رود، ممکن است این کتاب را اشتباه بخواند و اشتباه بفهمد.

دو نکته: الف) هر چقدر می‌توانید برای درس حقوق مدنی وقت بگذارید و از این بابت نگران نشوید. پایه‌ریزی در این درس در آینده نیز به کارتان خواهد آمد. **ب)** اگر در درس مدنی «بسیار ضعیف» هستید تا زمانی که کتب قواعد عمومی قراردادها را کامل مطالعه نکرده‌اید، سراغ هیچ مبحث دیگری از درس مدنی (مثلاً عقود معین و...) نروید. اما مطالعه قواعد عمومی همزمان با دروس دیگر (مثلاً جزا) بلامانع است.

۲-۱-۲- درس آیین دادرسی مدنی

تسلط بسیار جامع و دقیق بر کل متن قانون آیین دادرسی مدنی و کل قوانین خاص مربوط به این درس، در خوش-بینانه‌ترین حالت شما را تقریباً حائز درصد ۹۰ تا ۹۵ در این درس می‌نماید. اما حتی اگر هم به این نتیجه قناعت می‌کنید، باز هم مطالعه کتب مرجع برای این درس، مورد تأکید است.

زیرا همانگونه که گفته شد، برای رسیدن به این نتیجه از طریق مطالعه صرف قانون، زحمت و انرژی بسیاری مورد نیاز است. بسیاری از نکاتی که شما با چند بار خواندن و مقایسه کردن مواد نصیبتان می‌شود، قبلاً توسط اساتید خبره، گردآوری شده و شما می‌توانید بدون صرف وقت و انرژی زیاد، آنها را در اختیار داشته باشید. به ویژه آنکه در کتب، علمی، منطق ماجرا تشریح شده است و شما مواد قانونی را به همراه علت و چرایی آنها یاد می‌گیرید. این طرز آموزش بسیار متفاوت با خواندن خود قانون است.

تجربه شخصی خود من، آن است که تا زمانی که سه جلد دوره پیشرفته استاد شمس را مطالعه ننمودم، چیزی از دادرسی مدنی بدست نیاوردم. این توصیه را (البته اندکی ملایم‌تر از تأکیدی که بر خواندن قواعد عمومی قراردادها دارم) به شما داوطلب محترم نیز ارائه می‌نمایم. اما اگر احساس می‌کنید با دوره بنیادین نیز آیین دادرسی مدنی را می‌فهمید، به همان دوره بنیادین قناعت کنید. (بنده، منابع مرجع را قبلاً برای آزمون ارشد خوانده بودم و در آزمون وکالت عملاً از آن استفاده نمودم).

نکته بسیار مهم آنکه با توجه اصلاحات مهمی که در قوانین حوزه دادرسی مدنی (مانند ق. شورا) ایجاد شده است، اگر از کتب استاد شمس می‌خواهید برای این درس استفاده کنید، لازم است که حتماً چاپ ۹۷ به بعد، مبنای کارتان قرار گیرد.

در هر حال، در درس آیین دادرسی مدنی، خواندن «کتاب»، رکنیت دارد و رسیدن به محصّلات دادرسی مدنی بدین طریق، بسیار راحت‌تر از خواندن خشک قوانین است. ضمن اینکه برخی تست‌ها (یعنی همان ۵ تا ۱۰ درصد باقیمانده)، صرفاً از کتب علمی استخراج شده و در قانون جایگاهی ندارند؛ مثلاً اصطلاح سوگند «بتی» حتی یکبار هم در قانون آیین دادرسی مدنی ذکر نشده اما در تست شماره ۲۲ آزمون وکالت ۱۳۹۵ بکار رفته است؛ همچنین تست ۲۷ همین آزمون (مهلت اعتراض ثالث) و یا این سوال معروف که آیا گزارش اصلاحی، حکم شمرده می‌شود یا خیر و یا اینکه اگر هنگام تقدیم دادخواست، خواننده در قید حیات نباشد، سرنوشت پرونده چه خواهد شد؟ (قرار عدم استماع) و...؛ اینها فقط در کتب علمی یافت می‌شود. البته در قسمت آمادگی اختصاصی برای آزمون وکالت خواهم گفت که با وجود مطالعه کتاب، شما همچنان باید با متن تک تک مواد قانون آیین دادرسی مدنی در حد لازم، آشنایی داشته باشید.

۲-۱-۳- درس حقوق تجارت

مطالعه علمی در این درس در مباحث اسناد (خصوصاً به دلیل اصلاحات قانون چک) و شرکت‌های سهامی و ورشکستگی اجتناب‌ناپذیر است. اما در مباحث اعمال تجاری و شرکت‌های غیرسهامی، تسلط بر قانون کفایت می‌کند. لکن فهمیدن قانون در این مورد نیز باید دقیق و موشکافانه باشد. منابع علمی در این زمینه، چاپ جدید کتب دکتر اسکینی می‌باشد. نکته جالب توجهی که در مورد اسناد وجود دارد آن است که اصولاً این بحث، نیاز به مطالعه علمی دارد اما چون بحث اسناد، حیطه محدودی دارد، اکنون (یعنی سال ۱۳۹۸) در عمل شاهد آن هستیم که بسیاری از قواعد کلی و اصلی اسناد تجاری (مانند وصف تجریدی، مسئولیت ظهورنویسان، شرط عدم مسئولیت و...) با تست اشباع و پوشش داده شده است؛ یعنی شما می‌توانید با بررسی علمی و «فهمیدن» تک تک تست‌های مربوط به اسناد تجاری در همه آزمون‌ها (نه فقط وکالت)، قواعد کلی حقوق اسناد را دریابید. البته این نکته، از اهمیت مطالعه کتاب جدید اسناد اسکینی به هیچ وجه نمی‌کاهد. ضمناً چگونگی خواندن تست‌ها نیز خود نیاز به توضیح کوتاهی دارد که در قسمت آمادگی اختصاصی تشریح خواهم نمود.

۲-۱-۴- درس اصول فقه

درس اصول فقه به هیچ وجه حفظی نیست، بلکه یادگرفتنی است. کتاب دکتر قافی (جلد اول و سوم) منبع مناسبی برای این درس می‌باشد. تألیفات سرکار خانم سمیرا محمدی نیز همین وضعیت را دارد. در هر حال و با هر منبعی که می‌خوانید، سعی کنید مباحث اصول فقه را با مثال فراگیرید و آن مثال را به عنوان سرنخی از بحث مربوطه، «حفظ» کنید. مثلاً به جای آنکه تعریف مقدمه و جوب و مقدمه واجب را حفظ نمایید، به عنوان مثال به خاطر بسپارید که استطاعت مالی، مقدمه و جوب حج است و وضو مقدمه واجب برای نماز. (بدیهی است باید اصل بحث را «بفهمید» و حفظ کردن مثال، جهت یادآوری اصل بحث است).

در مورد اصول فقه، کتب علمی زیادی به چاپ رسیده است اما باید بدانید همه آنها تقریباً یکسان هستند. تصوّر نکنید کتابی ممکن است وجود داشته باشد که اصول فقه را یک‌شبه و به طور معجزه‌آسا در ذهن شما قرار دهد. همه مباحث تقریباً مشابه است. اما برخی کتب در موارد اختلافی، نظراتی ارائه داده‌اند که با غرض طراحان تست متفاوت است. در برخی موارد دیده‌ام که نظرات علمی دکتر شهبازی در کتاب اصول فقه، با آنچه در آزمون وکالت متداول است مغایر بوده و در برخی موارد نیز کتاب علمی ایشان اصلاً ساکت و یا بسیار مجمل است.

توصیه نگارنده به عنوان نتیجه‌گیری از بحث در این زمینه، کتب استاد قافی (جلد ۳ و ۱) می‌باشد. اما به طور کلی، تأکید بر آن است که فقط یک منبع را بخوانید.

۵-۱-۲. درس حقوق جزا

به طور کلی درس حقوق جزا به شانس داوطلبی که «فقط قانون» را خوانده، بستگی دارد !!! زیرا سبک سوال در درس جزا سال به سال می‌تواند متفاوت باشد. در این درس اگر بنا باشد تست به صورت کلی و از ظاهر قانون باشد مانند آنچه در آزمون وکالت ۹۴ رخ داد، با توسل و تسلط به خود متن قانون به راحتی می‌توان به سوال پاسخ داد؛ زیرا قانون در اغلب موارد، در مورد نتیجه‌ها حکم کرده اما پیرامون شیوه قضاوت کردن در تشخیص مورد (امور موضوعی) کمتر حکمی رانده است. به عنوان مثال در تست ۸۴ آزمون وکالت ۹۴ می‌خوانیم: «صدور حکم و اجرای مجازات در مورد کدام یک از جرایم زیر، قابل تعویق و تعلیق است؟» در این تست، خود طراح قبلاً ۴ پرونده را قضاوت کرده و نتیجه هر یک را (که سه‌تای آنها نص ماده هستند) در چهار گزینه به شما عرضه داشته است: معاونت در قتل عمد، معاونت در اسیدپاشی و... (سایر تست‌های درس جزا در آزمون ۹۴ نیز به راحتی از ظاهر خود قانون قابل پاسخ‌گویی هستند).

حال تصور کنید طراحان تست قصد طرح سوالی عمیق‌تر را داشته باشند (مانند آنچه در آزمون وکالت ۹۶ تا ۹۸ شاهد بودیم) در اینجا دیگر نص قوانین کفایت نمی‌کند. به عنوان مثال ممکن است به جای تست مذکور در بالا، قضاوت در پرونده نیز به عهده داوطلب قرار داده شود و در متن سوال حادثه‌ای را تشریح کنند که نیاز به قضاوت شما داشته باشد و شما باید بفهمید آن کار که در متن سوال آمده، معاونت است، شرکت در جرم است یا اصلاً جرم نیست. (مثلاً در تست مذکور در بالا طراح تست می‌توانست حوادث آن چهار پرونده را هم در چهار گزینه به طور مختصر تشریح کند تا شما مجبور شوید خودتان قضاوت کنید که آیا فلان عمل، معاونت در اسیدپاشی هست یا خیر...). و نیز مانند سوال ۹۲ یا ۸۳ آزمون وکالت ۹۵؛ این دو سوال (صرف‌نظر از اختلاف نظرها و ایراداتی که به کلید وارد شد) فی‌نفسهما سوالاتی صحیح هستند اما قضاوت را به عهده داوطلب قرار داده‌اند و این گونه قضاوت کردن نیازمند مطالعه قبلی کتب علمی است و با صرف تسلط به نص قوانین به سختی قابل پاسخ‌گویی می‌باشند.

با توجه به روال جدیدی که از آزمون وکالت ۹۶ به بعد مشاهده شده، به داوطلبان توصیه می‌گردد در مورد درس حقوق جزا به نص قانون اکتفا نکرده و به کتب مرجع روی آورند. در این رابطه، کتب جزای عمومی دکتر اردبیلی و جزای اختصاصی دکتر میرمحمد صادقی مناسب است.

پس از این مرحله، مطالعه کتاب شرح آزمون‌ی جناب غفوری می‌تواند مطالب علمی پراکنده را در ذهن داوطلب منظم کند. لذا کتاب اخیر نیز توصیه می‌گردد.

همچنین بنا به دلایلی، به داوطلبان آزمون وکالت اکیداً توصیه می‌گردد در هر حال و در کنار هر منبعی که انتخاب می‌کنند، مقالات و جزوات دکتر جعفر کوشا (استاد محترم حقوق جزای دانشگاه شهید بهشتی و عضو هیأت مدیره قانون وکلای دادگستری مرکز) را حتماً به دقت مطالعه فرمایند...

۶-۱-۲. آیین دادرسی کیفری

مهربان‌ترین درس در آزمون وکالت، درس آیین دادرسی کیفری است! این درس هیچگاه نیاز به مطالعه علمی و کتاب مرجع ندارد و حداکثر آن است که گاهی نیاز به مراجعه موردی به کتاب نکات دکتر خالقی احساس شود. بنابراین در مورد این درس در مبحث آمادگی اختصاصی و تکنیکی بیشتر سخن خواهیم گفت.

۲-۲- منابع مرحله آمادگی اختصاصی یا تکنیکی

توجه: کتبی که در زیر ذکر می‌گردد در حدّ پیشنهادی است که بر اساس تجربه نگارنده ارائه شده است. بنده بسیاری از کتب معروف در این مرحله را بررسی نمودم و پس از این تجربه، موارد زیر را توصیه می‌نمایم. اما **اکیداً توصیه می‌شود** اگر در این مرحله، کتاب دیگری را هم مناسب دانستید، به هر حال فقط یک منبع را بخوانید و هرگز به صورت «چندمنبعی» مطالعه نکنید.

۲-۲-۱- درس حقوق مدنی:

- کتاب نظم کنونی مرحوم استاد کاتوزیان (در مورد مباحثی که علمی مطالعه نشده‌اند) و یا کتاب دکتر بیات.
- جزوه ۲۰۰ صفحه‌ای حقوق مدنی دکتر شهبازی (جزوه ارث ایشان یک جزوه مستقل است)
- کتاب تست حقوق مدنی دکتر قربانی (چتر دانش) و یا کتاب جدید تست دکتر شهبازی (چاپ ۹۸) که تست‌های همه آزمون‌های جدید (به جز آزمون‌های دکتری) را تا سال ۹۷ در خود جای داده و می‌توان برای جبران این نقیصه، تست‌های آزمون‌های دکتری را از دفترچه آزمون بدست آورد. ضمناً در مورد کتاب تست دکتر قربانی، در پاسخ هر تست، مطالعه توضیحات مازاد بر یک صفحه (و به طور کلی مازاد بر اصل جواب)، ضروری نیست.

۲-۲-۲- درس آیین دادرسی مدنی:

- قانون

- کتاب تست جناب آقای کمالوند (فقط تست‌های آزمون این مجموعه مدّ نظر است؛ نه تست‌های تألیفی ایشان).

۲-۲-۳- درس حقوق تجارت:

- قانون

- کتاب تست حقوق تجارت دکتر قربانی (چتر دانش)

۲-۲-۴- درس اصول فقه:

نکته مهم آنکه در مورد تست‌زنی برای درس اصول فقه فقط بایستی تست‌های آزمون‌های وکالت با کلید رسمی آن (و استثنائاً تست‌های تألیفی سرکار خانم سمیرا محمدی به دلیل قرابت سبک تست‌های ایشان به سبک آزمون وکالت) ملاک کار باشد؛ نه تست‌های آزمون‌های دیگر و نه تست‌های تألیفی سایر مؤلفین. کتاب تست دکتر شهبازی نیز مناسب به نظر می‌رسد اما به طور کلی مراقب باشید هر مجموعه تستی را که انتخاب می‌کنید فقط به تست‌های وکالتی آن توجه کرده و پاسخ‌های آن بر اساس کلید رسمی سازمان سنجش / اسکودا ارائه شده باشند. می‌توانید در این باره از PDF دفترچه سوالات وکالت که بر روی [سایت اختبار](#) قرار گرفته است استفاده کنید که البته فاقد پاسخ تشریحی بوده و فقط کلید رسمی در آن ارائه شده است.

۲-۲-۵- درس حقوق جزا:

- قانون همراه با کتاب شرح آزمون جناب غفوری

- کتاب تست تألیفی سرکار خانم دکتر شادی عظیم‌زاده (مهم)

- کلّ تست‌های سال‌های گذشته (اعم از وکالت، سراسری و...) که مربوط به قوانین «نسخ‌نشده» باشند:

در این زمینه، اگر کتابی سراغ دارید که آزمون‌های سنوات گذشته را طبق قوانین جدید تشریح کرده، همان را تهیه کنید. جناب آقای غلامی کتاب تست قانون یار را معرفی فرموده‌اند و برخی کتاب تست جناب آقای دکتر نورمحمد صبری؛ خود بنده فقط تست‌های آزمون‌های گذشته وکالت را تجربه کردم که البته تا حدّی اِهمال بود و شما همه تست‌ها را بررسی کنید.

۲-۲-۶- درس آیین دادرسی کیفری

- قانون

- کتاب نکته‌های دکتر خالقی (که تک‌جلدی است؛ آن هم فقط برای مراجعه موردی؛ اگر لازم شد...)

- تست: نیاز نیست. (اگر اصرار دارید: تست‌های آزمون‌های وکالت سال ۹۴ به بعد).

فصل سوم - شیوه مطالعه منابع

شیوه مطالعه منابع هر یک از دو مرحله، تا حدی متفاوت است؛ اما نکته‌ای که در هر دو مرحله مشترک است آن که: دور اول مطالعه، همیشه مهمترین و اصلی‌ترین دور مطالعه است. پس در دور اول، سنگ تمام بگذارید و عجله نکنید.

۳-۱- شیوه مطالعه منابع علمی و مرجع

در زمینه مطالعه منابع علمی و کتب مرجع، توصیه‌های مفصلی نمی‌توان مطرح کرد و عمده مباحث بر روی شیوه مطالعه منابع کنکوری و قانون (مبحث بعد) متمرکز است. اما چند نکته مسلم در مورد مطالعه کتب مرجع شایان ذکر است:

*** اگر قرار شد به سراغ کتاب مرجعی بروید، پس همه آن کتاب را بخوانید؛** حتی نکات مندرج در پاورقی‌ها و نیز آن مطالبی که نویسنده محترم، مباحثی را از حقوق فرانسه آورده و یا مطالبی را (معمولاً با فونت ریزتر و متفاوت) به عنوان «قرائت و تمرین» یا «برای مطالعه بیشتر» درج کرده است. بدیهی است هنگام مطالعه کتب مرجع، ارجاعات پاورقی به کتب و منابع دیگر را نادیده می‌گیریم؛ مگر آنکه مبحث، بسیار مهم بوده و در عین حال همچنان برایمان مبهم مانده باشد.

خواندن مطالبی از این دست، در روشن شدن تاریخچه بحث و فهمیدن روح قانون به غایت تأثیرگذار و رکین است. هیچگاه این مطالب را دست‌کم نگیرید. همچنین خواندن کل کتاب مرجع موجب می‌شود که شما به جای حفظ کردن آنچه از متن قانون برداشت می‌شود، مطلب را به صورت داستانی و استدلالی (علت و معلولی) یاد بگیرید. متعاقباً این امر منجر می‌شود که اگر در خواندن قانون نقصی داشته‌اید، با وحدت ملاکی که ذهن شما خودبه‌خود انجام می‌دهد، در سایر موارد هم بتوانید از عهده تست‌های غریب و بیگانه برآیید.

* از کتب مرجع خلاصه‌برداری کنید.

این کار هرچند کمی وقت گیر است، اما سرمایه بسیار بزرگی برای آینده شما می‌سازد. این توصیه را استاد کاتوزیان رحمته‌الله نیز بارها به دانشجویان خود ارائه می‌فرمودند. خلاصه‌برداری‌هایی هم که بنده از کتب آیین دادرسی مدنی یا قواعد عمومی قراردادها در سنوات گذشته، برای خود تدوین کرده‌ام، همچنان به مثابه توشه‌ای ارزشمند در کوره‌راه‌های علمی بکار می‌آیند. مشکل وقت گیر بودن این کار را هم می‌توانید با کار دسته‌جمعی حل کنید. یک گروه سه‌نفره هر کدام یک‌سوم کار را به عهده گیرد؛ به شرطی که «فضای روانی» کار و جنبه اتحاداتان متشتت و پراکنده نگردد و از کار همدیگر خبر داشته باشید. چرایی لزوم این اتحاد روانی را در نکته بعدی توضیح می‌دهم.

* خلاصه‌هایی را که خودتان با دست خودتان نوشته‌اید بخوانید؛

جزوات و خلاصه‌نوشته‌های دیگران هم خوب است و ممکن است بسیار جامع و کامل هم باشند. اما نکته‌ای که اغلب مغفول می‌ماند آن است که وقتی شما جزوه دستنویس خودتان یا (گروه خودتان) را می‌خوانید ناخودآگاه در همان فضای علمی کتاب، آن زمان که در آن مستغرق بودید، قرار می‌گیرید و بدین ترتیب شما با دوره کردن سریع جزوه، کأنه کل کتاب مربوطه را مجدداً به طور «عمیق» خوانده‌اید. بار روانی هر جزوه فقط برای نویسنده یا نویسندگان آن جزوه ایجاد می‌گردد.

البته خلاصه‌نوشته‌های دیگران هم در حد خود می‌توانند مفید باشند، اما به هر حال برای شما فقط یک جزوه با عبارات سردی هستند که با شما ارتباط «روانی» برقرار نمی‌کنند و فقط در حد مؤدای ظاهری خود قادر به انتقال معانی هستند.

۳-۲- شیوه مطالعه منابع برای آمادگی اختصاصی و حرفه‌ای برای آزمون وکالت

برای این مرحله، شما باید حداقل سه ماه زمان تا آزمون وکالت داشته باشید (شنبه تا پنجشنبه، هر روز فول‌تایم). یعنی مباحثی که در ادامه ذکر می‌شود قرار است ظرف حدود دو ماه و نیم به انجام برسد و در دو سه هفته پایانی مرور گردد. آنچه در این هنگام شما به آن احتیاج دارید، آن است که آموخته‌های علمی خودتان را به سبک آزمون وکالت آرایش دهید. بی‌تردید تست زدن و بررسی سوالات آزمون وکالت سال‌های گذشته در این راه، نقش به‌سزایی دارد. اما قبل از آن، امور دیگری نیز باید صورت گیرد که ذیلاً به آن اشاره خواهیم نمود. ابتدا شیوه‌های مشترک در تمام دروس و سپس نکات لازم برای برخی دروس ذکر می‌شود.

۳-۲-۱- روش‌های عام و مشترک در مورد مطالعه قوانین

۳-۲-۱-۱- روش نمودارکشی و جدول‌بندی

در این مبحث ۵ مرحله مورد بررسی قرار می‌گیرد: ۱- روش تهیه نمودار و اهمیت آن ۲- تهیه و تدوین «مجموعه نمودارها و جداول مطمئن»؛ ۳- بازنویسی از حفظ؛ ۴- سرعت‌بخشی در ترسیم نمودار ۵- بازنویسی ذهنی؛ در پایان مبحث نیز نکات کلی مربوط به جدول‌بندی و نمودارنویسی بیان می‌گردد.

۳-۲-۱-۲- تهیه جدول و نمودار و روش آن

یکی از مهم‌ترین و ضروری‌ترین کارهایی که در بحث آمادگی تکنیکی و اختصاصی باید انجام دهید، نمودار کردن مواد و جدول‌بندی نصوص قانونی است. اکثر داوطلبین از این موهبت بی‌نظیر غافل هستند و خود بنده نیز آگاه شدن از آن را وام‌دار جناب آقای غلامی عزیز هستم.

به عنوان مثال، تخلف از دستورهای دوران مراقبت تعلیق مجازات، تعویق صدور حکم، جایگزین حبس و... هر یک اثراتی دارد که بعضاً با هم اشتباه می‌شوند.

حال دو مستطیل زیر را با هم مقایسه کنید: مستطیل اول، فقط متن مواد قانونی مربوطه است و مستطیل دوم، جدول آنها:

- ماده ۴۴-** در مدت تعویق، در صورت ارتکاب جرم موجب حد، قصاص، جنایات عمدی موجب دیه یا تعزیر تا درجه هفت، دادگاه به لغو قرار تعویق اقدام و حکم محکومیت صادر می‌کند. در صورت عدم اجرای دستورهای دادگاه، قاضی می‌تواند برای یک بار تا نصف مدت مقرر در قرار به مدت تعویق اضافه یا حکم محکومیت صادر کند.
- ماده ۵۰-** چنانچه محکومی که مجازات او معلق شده است در مدت تعلیق بدون عذر موجه از دستورهای دادگاه تبعیت نکند، دادگاه صادرکننده حکم قطعی می‌تواند به درخواست دادستان یا قاضی اجرای احکام، برای بار اول یک تا دو سال به مدت تعلیق اضافه یا قرار تعلیق را لغو نماید. تخلف از دستور دادگاه برای بار دوم، موجب الغای قرار تعلیق و اجرای مجازات می‌شود.
- ماده ۶۱-** هرگاه محکوم در مدت آزادی مشروط بدون عذر موجه از دستورهای دادگاه تبعیت نکند برای بار اول یک تا دو سال به مدت آزادی مشروط وی افزوده می‌شود. در صورت تکرار یا ارتکاب یکی از جرائم عمدی موجب حد، قصاص، دیه یا تعزیر تا درجه هفت، علاوه بر مجازات جرم جدید، مدت باقیمانده محکومیت نیز به اجراء در می‌آید، در غیر این صورت آزادی او قطعی می‌شود.
- ماده ۸۱-** چنانچه محکوم از اجرای مفاد حکم یا دستورهای دادگاه تخلف نماید، به پیشنهاد قاضی اجرای احکام و رأی دادگاه برای بار نخست یک چهارم تا یک‌دوم به مجازات مورد حکم افزوده می‌شود و در صورت تکرار، مجازات حبس اجراء می‌گردد.
- ماده ۲۴-** چنانچه محکوم طی مدت اجرای مجازات تکمیلی، مفاد حکم را رعایت ننماید، دادگاه صادرکننده حکم به پیشنهاد قاضی اجرای احکام برای بار اول مدت مجازات تکمیلی مندرج در حکم را تا یک‌سوم افزایش می‌دهد و در صورت تکرار، بقیه مدت محکومیت را به حبس یا جزای نقدی درجه هفت یا هشت تبدیل می‌کند. همچنین بعد از گذشتن نیمی از مدت مجازات تکمیلی، دادگاه می‌تواند با پیشنهاد قاضی اجرای حکم در صورت اطمینان به عدم تکرار جرم و اصلاح مجرم، نسبت به لغو یا کاهش مدت زمان مجازات تکمیلی وی اقدام کند.

در جدول سمت راست بنا به فرض، از قبل می‌دانیم که:

منظور از حرف «ل»، لغو تعویق یا تعلیق است؛

و منظور از «حج»: حبس یا جزای نقدی؛

ممیز هم نشانگر اختیار قاضی است...

و منظور از جرم، «جرم عمدی موجب حد، قصاص، دیه یا تعزیر تا

درجه هفت» است.

جرم	تخلف اول	
صدور	$\frac{1}{2}$ / ل	تعویق
اجرا	ل / 1 - 2	تعلیق
باقی	1 - 2	آم
حبس	$\frac{1}{2} - \frac{1}{4}$	جای
حج ۷۸	$\frac{1}{3}$	تک

برای تدوین هر جدول، ابتدا مواد و قوانین مربوطه را گردآوری و تجمیع کرده و ناسخ و منسوخ و مخصّص‌ها و خلاصه، هرچه هست را اعمال کنید. سپس نتیجه‌گیری نهایی را در چک‌نویس بنویسید و سرانجام برای داده‌های نهایی «یک جدول رسمی» (عادی) تهیه کنید و سپس همان جدول را به حالت «رمزنگاری شده» تبدیل نمایید. توجه کنید که نمودار نهایی را حتماً یکبار بیازمایید که مبدا نکته‌ای از مواد از قلم افتاده باشد.

۳-۲-۱-۲- تهیه و تدوین «مجموعه نمودارها و جداول مطمئن»

در چند صفحه اول یا آخر دفترچه‌ای که برای چک‌نویس اختصاص می‌دهید (که در شماره بعد ذکر کرده‌ام)، یکبار برای همیشه، نمودارها و جداول (هم رسمی‌ها و هم رمزنگاری شده‌ها) را با دقت تمام بنویسید و خلاصه‌ای از توضیحات ضروری هر جدول را که از ظاهر خود جدول قابل برداشت نیست و همچنین شماره مواد مربوط به آن جدول را در کنار آن یادداشت نمایید تا با هربار مراجعه به آنها (جهت چک کردن نمودارهای تمرینی) توضیحات و مواد مرور شود. از صحیح بودن جدول‌هایی که در اینجا درج می‌کنید اطمینان حاصل کنید چون از این پس بجای مواد، قرار است آنها را ملاک قرار دهید.

۳-۲-۱-۳- بازنویسی از حفظ

اکنون آنچه بسیار مهم است و هزاران بار باید بر روی آن تأکید کرد، «**بازنویسی**» و تمرین جداول و نمودارهای رمزنگاری شده، از حفظ و با دست خودتان می‌باشد. نگاه کردن و خواندن جدول‌ها چندان فایده‌ای ندارد؛ بلکه باید دست به قلم ببرید. یک دفتر ۶۰ برگ را به عنوان دفتر چک‌نویس و سیاه‌مشق‌نویسی! برای این کار اختصاص دهید (بعد از یک آزمون موفق، همین چک‌نویس‌ها برایتان خاطره می‌شود...) تنها به این شیوه است که جدول مربوطه، دقیقاً همچون تصویری که از منزل خود در ذهن دارید در ذهنتان حک می‌شود. در جدول‌نویسی یا نموداربندی، هدف، به یاد آوردن یکجای چندین ماده در زمانی کوتاه است تا از زحمت آن‌همه مواد مشابه و خلط‌شونده و سردرگمی در آنها راحت شویم.

به این منظور ابتدا جدولی را که تنظیم کرده‌اید سعی کنید از حفظ بازنویسی کنید. هر جا که نتوانستید از حفظ بنویسید از روی «نسخه مطمئن» نگاه کنید. مجدداً تلاش کنید. آنقدر که بتوانید کل جدول را بدون نیاز به نسخه مطمئن ترسیم نمایید. این کار را برای هر جدول، تا دو روز با دقت و آرامش انجام دهید؛ حتی اگر فوراً آن جدول را حفظ شدید باز هم تا دو روز با دقت ادامه دهید. حتماً پس از هربار ترسیم، آن را با نسخه مطمئن چک کنید.

هنگام بازنویسی بهتر است ترتیب زیر را رعایت کنید:

۱- ابتدا اسکلت جدول را ترسیم کنید؛ مثلاً در مانحن فیه ابتدا چنین ترسیم کنید:

	/	
	/	

۲- در استخوان بندی ترسیم شده، تیتراها را بنویسید؛ تا می توانید تیتراها را خلاصه و کلیدی انتخاب کنید:

جرم	تخلف اول	
	/	
	/	

۳- در مرحله بعد، ستون ها یا ردیف ها را پر کنید. بهتر است اگر آن جدول به شکل عمودی است، آن را به صورت عمودی پر کنید و اگر افقی، افقی. چون جدول ما عمودی است، ما هم عمودی از بالا به پایین پر می کنیم.

برای پر کردن ردیف ها یا ستون ها حتی المقدور باید «جملات خاصی» را (مثل یک «شعار») حفظ کنید؛ و از گانی که در جداول قرار می دهید باید طوری باشند که ذهنتان با دیدن یا خواندن آنها، بتواند فوراً کل ماجرای آن بحث را به خاطر آورد:

پس در مثال ما ستون اول را (مثلاً) با جمله «تعویق، تعلیق، آم جای تک» از بالا به پایین پر می کنیم.

(آم: آزادی مشروط؛ جای: جایگزین حبس؛ تک: مجازات های تکمیلی)

به همین ترتیب ستون دوم و سوم را با هر جمله ای که قلق دست و ذهنتان شده است پر کنید تا جدول نهایی به دست آید.

ممکن است اولین چیزی که اکنون در ذهن خود می گوئید آن است که بجای حفظ این همه طول و تفسیر و این جدول ها خود مواد را حفظ می کنیم. اما شما (تا اینجا کار) هنوز از برخی نکات غافل هستید که در انتهای همین بحث خواهم گفت.

اما خلاصه آنکه نهایتاً کار بجایی خواهد رسید که شما هر نمودار را در کمتر از «سه ثانیه» ترسیم خواهید نمود...!!

۳-۲-۱-۴- سرعت بخشی در ترسیم نمودار

ممکن است تصوّر کنید هدف از سرعت بخشی در ترسیم نمودار، صرفه جویی در وقت و نهایتاً جلوگیری از هدر رفتن وقت در آزمون اصلی باشد. اما چنین نیست؛ بلکه اصولاً قرار نیست شما در جلسه آزمون، حتی یک نمودار ترسیم نمایید.

هدف از سرعت بخشی به نمودارنویسی، تسلط هرچه بیشتر بر آن نمودار بوده و این کار در بخاطر سپردن هرچه بیشتر آن جدول موثر است. ضمن آنکه تسريع در ترسیم نمودار، شبهات و تردیدهای بیهوده را دفع می کند. به هر حال واجب و ضروری است که تا حد امکان یک نمودار را سریع رسم کنید. برای این کار نیز فقط تمرین و تکرار لازم است. می توانید در اوقات مرده روزانه، تمرین نمودارنویسی کنید. اگر بتوانید جداول مفصل را در ۳۰ الی ۴۰ ثانیه رسم کنید کافی است.

۳-۲-۱-۵- بازنویسی ذهنی

اصل ماجرا اینجا است؛ ممکن است پس از یک ماه تمرین هر روزه، عمل بازنویسی برای شما کمی تکراری و خسته کننده شود. بسیار خوب، کمی دیگر تحمل کنید؛ در این زمان باید کم کم به بازنویسی ذهنی روی آورید. بهترین موقع هم وقتی است که در انتهای شب به رختخواب می روید. (در ماه رمضان اگر روزه می گیرید شب ها درس بخوانید و روزها بخوابید). یعنی از این پس، در آخر شب، بجای بازنویسی کاغذی، به طور ذهنی بازنویسی کنید؛ دقیقاً به همان ترتیب بازنویسی کاغذی.

عمل بازنویسی ذهنی را باید هر شب تکرار کنید و این کار را تا دو شب مانده به آزمون ادامه دهید. (شب آزمون، دیگر کاری نکنید و راحت بخوابید...!); اما تا آن زمان، هر جمعه به جمعه یکبار هم تمرین کاغذی کنید. **مطمئن مطمئن** باشید اگر کار به بازنویسی ذهنی برسد، آنقدر مسلط شده اید که نمودار را به جای ترسیم ذهنی، در کسری از ثانیه، یکجا «به خاطر می آورید». دقیقاً همانگونه که می دانید دکمه Enter در کجای کیبورد قرار دارد و ابعادش چگونه است و ... به همین دلیل در چند مبحث قبلی گفته شد که هر جدول را در کمتر از سه ثانیه ترسیم خواهید نمود. دوشب مانده به آزمون، مجدداً کل نمودارها را یکی یکی و با دقت تمام و آرامش، بازنویسی کنید و با نسخه مطمئن چک کنید تا هرگونه ایراد احتمالی رفع گردد. این کار در آن زمان بیش از ۱۵ دقیقه طول نمی کشد. (در دوران تست زنی هم تست ها را با کمک نمودار ذهنی بزنید).

همین الان شما می توانید جدولی را که بنده در بالا به عنوان نمونه درج کردم، خوتان در چک نویس نوشته و از آن پس، به فاصله چند ساعت و هر دفعه، چند بار ترسیم کنید؛ حفظ خواهید شد. ممکن است اوایل کار خطا بنویسید. ایرادی ندارد؛ اما اشتباهات خود را با نسخه مطمئن چک کنید و جدول را مجدداً ترسیم نمایید. سرانجام پس از حدود ده بار بازنویسی، آن نمودار را همانند یک پازل کودکانه کاملاً حفظ خواهید شد؛ تا اینجا کار جدول به حافظه کوتاه مدت شما رفته است. اگر همین کار را یک ماه ادامه دهید (که باید هم ادامه دهید) آن جدول به حافظه بلند مدت شما منتقل خواهد شد. همین الان (آذر ۹۸) که حدود ۳ سال از آزمون وکالت ۹۵ سپری شده، بنده برخی جداول ترسیمی را بدون تمرین مجدداً، به یاد دارم ...

در نهایت اگر به هر حال، در جلسه آزمون (مثلاً به دلیل استرس یا هرچه) نتوانستید جدولی را در ذهن مجسم کنید، آن را «با آرامش» در گوشه دفترچه سوالات ترسیم کنید. در اینجا دیگر نیازی به آن سرعت نجومی نیست؛ حال که جدول را فراموش کرده اید، بد را بدتر نکنید و عجله ای در ترسیم ننمایید؛ چون این کار استرس شما را زیاد و دقتتان را پایین می آورد. پس اگر به هر حال سر جلسه نتوانستید جزئیات جدولی را به یاد بیاورید، با آرامش و با سرعت معقول (نه خیلی کند و نه خیلی سریع)، آن را رسم نمایید. (حداکثر ۵۰ ثانیه؛ که زیاد هم هست) تا مبادا با درج اشتباه جدول، تست را منفی بزنید.

نمونه جدول افقی: (نمودار تبصره ۲ م. ۸۸ و م. ۹۱ ق.م.ا. ۹۲ در مورد جرم حدی و قصاصی اشخاص زیر ۱۸ سال)

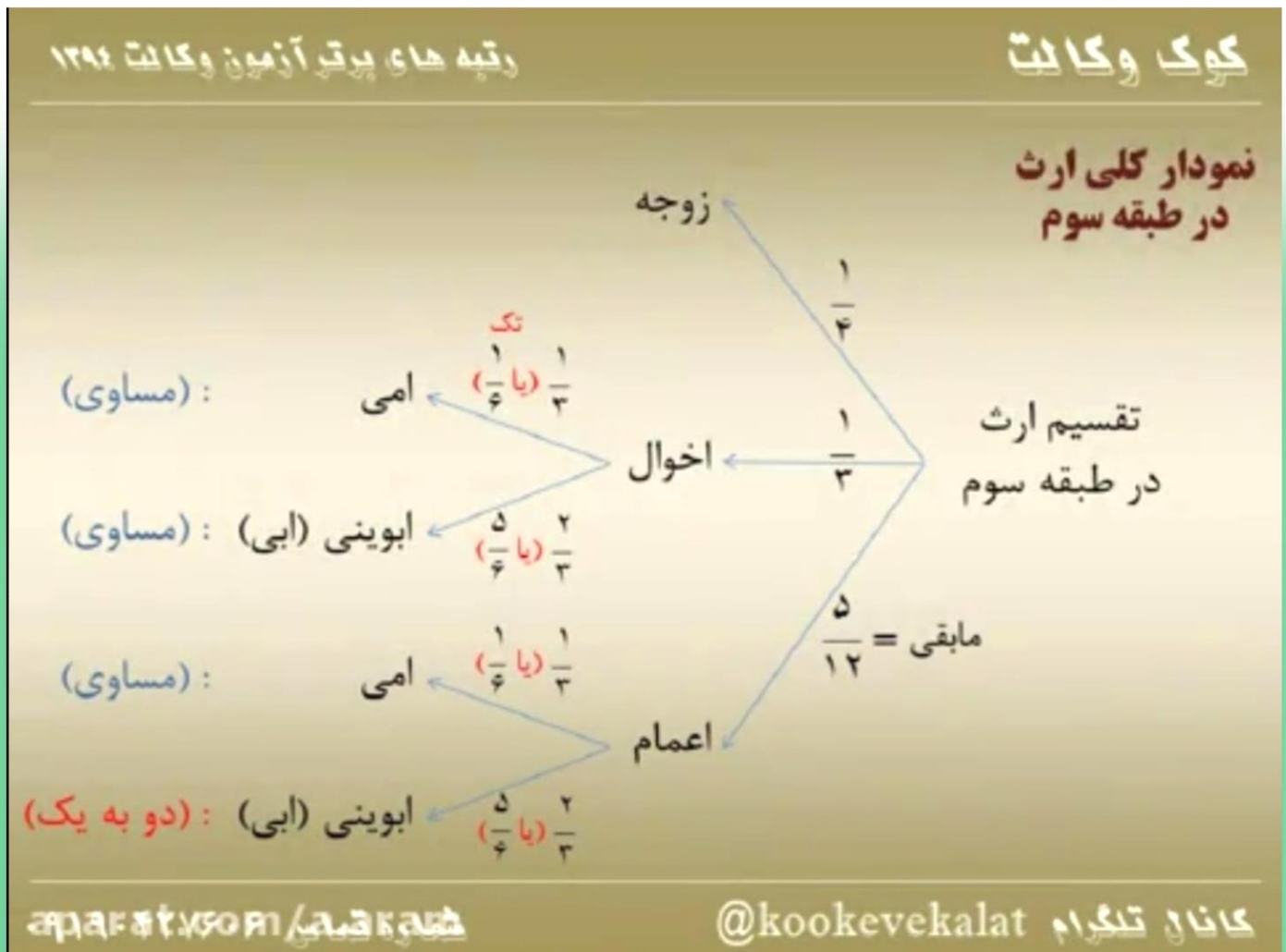
بالغ	نابالغ	بالغ
۱۸-	۱۵ تا ۱۲	۱۲- (بفوانید: منفی ۱۲؛ یعنی کمتر از ۱۲ سال)
درک حرمت	اختک ۱۳	تتن

- منظور از «تتن»: تسلیم، تسلیم، نصیحت در متن مواد مورد اشاره است که بنا به فرض از قبل آنها را به خوبی مطالعه کرده‌ایم.
- منظور از «اختک ۱۳»: اخطار و تذکر و یا اخذ تعهد کتبی به عدم تکرار جرم و نیز نگهداری در کانون اصلاح و تربیت از سه ماه تا یک سال است.

- به جای اینگونه عبارات (مثل تتن) می‌توانید هر عبارتی را که برای خودتان مأنوس‌تر است بکار ببرید. اینها فقط مثال است.

تمامی مباحث مربوط به کیفیت مجازات معاون، کیفر شروع‌کننده به جرم، «میزان مهریه در فرض حدوث هر یک از عوامل انحلال نکاح، هرکدام: قبل و بعد از نزدیکی و هرکدام: در فرض تعیین یا عدم تعیین مهریه»، نصاب‌های مقرر در قانون تجارت یا لایحه ۴۷، تفاوت‌های قانون تشکیلات اوقاف با قانون مدنی در مورد موارد تعذر استفاده از مال موقوفه، مواد مربوط به سهم‌الارث وارثین و... و... و... همگی قابل جدول‌بندی و یا نمودارکشی هستند. (اکثر جدول‌بندی‌های خودم در مورد درس جزای عمومی بود که اتفاقاً در تست ۸۹ و ۹۱ آزمون امسال بسیار مفید واقع شد).

مثال دیگر: ماده ۹۳۵ ق.م. در مورد ارث اعمام و احوال به راحتی قابل نموداربندی بوده و شما می‌توانید توضیحات این نمودار را در کلیپ تصویری ۲۵ دقیقه‌ای جناب آقای غلامی مشاهده کنید. در زیر تصویری از این کلیپ مشاهده می‌کنید:

مثال دیگر: کیفیت مجازات جرائم «تعزیری» اشخاص زیر ۱۸ سال؛ مواد ۸۸ و ۸۹ ق.م.ا. ۹۲ به صورت رمزی:

۱۵ - ۱۸	۱۲ - ۱۵	۹ - ۱۲	۹ -	*
۵۳ / ۵۲ م	۱۳	تتن	-	(تعزیر درجه) ۱
۵۳ / ۵۲ م	۱۳	تتن	-	۲
۵۳ / ۵۲ م	۱۳	تتن	-	۳
۵۳ / ۳۱ م	۱۳	تتن	-	۴
۵۳ / ۱۳ م	۱۳	تتن	-	۵
خج	تتن اختک	تتن	-	۶
ج	تتن اختک	تتن	-	۷۸

در مورد این جدول، (که یک جدول نسبتاً مفصل محسوب می گردد) بنا به فرض، از قبل می دانیم که:

۱۳ - ۳ ماه تا ۱ سال در کانون

۳۱ - ۱ سال تا ۳ سال در کانون

۵۲ - ۲ سال تا ۵ سال در کانون

- «۵۳ م»: (ما: منزل/آخر هفته): ۳ ماه تا ۵ سال اقامت در منزل در ساعات معین یا نگهداری در کانون در دو روز آخر هفته

- خج: خدما ن عمومی رایگان / جزای نقدی

- تن اختک ۱۳: تسلیم / تسلیم / نصیحت / اخطار / تذکر / تعهد کتبی / ۳ ماه تا ۱ سال در کانون

= بندهای «الف» تا «ث» ماده ۸۸ ق.م.ا. ۹۲

- «اقامت در منزل در ساعات معین» و نیز «نگهداری در کانون در دو روز آخر هفته»، فقط جایگزین «نگهداری در کانون» یا «جزای نقدی»

می شوند (نه جایگزین سایر موارد مثل خدمات عمومی)؛ همچنین، این جایگزینی ها، فقط در جرائم تعزیری ۱ تا ۵ و آن هم فقط برای رده سنی ۱۵ تا ۱۸ سال شمسى مجرى هستند. (در تعزیری زیر ۱۸ سال با سن شمسى سروکار داریم و در حدی و قصاصی با سن قمری)

نکته: از «مقایسه» این جدول با جدول مندرج در صفحه قبل می فهمیم در مورد جرائم «تعزیری» اشخاص زیر ۹ سال، مطلقاً کیفر یا اقدامی پیش بینی نشده است اما برای جرائم حدی و یا قصاصی ایشان، (تحت شرایطی) اقدامات و واکنش هایی پیش بینی شده است.

مستندات قانونی: مواد ۸۸ و ۸۹ ق.م.ا. ۹۲ (صرفاً جهت اطلاع):

ماده ۸۸- درباره اطفال و نوجوانانی که مرتکب جرائم تعزیری می شوند و سن آنها در زمان ارتکاب، نه تا پانزده سال تمام شمسی است حسب مورد، دادگاه یکی از تصمیمات زیر را اتخاذ می کند:

الف- تسلیم به والدین یا اولیاء یا سرپرست قانونی با اخذ تعهد به تأدیب و تربیت و مواظبت در حسن اخلاق طفل یا نوجوان

ب- تسلیم به اشخاص حقیقی یا حقوقی دیگری که دادگاه به مصلحت طفل یا نوجوان بداند با الزام به انجام دستورهای مذکور در بند الف در صورت عدم صلاحیت والدین، اولیاء یا سرپرست قانونی طفل یا نوجوان و یا عدم دسترسی به آنها...

پ- نصیحت به وسیله قاضی دادگاه

ت- اخطار و تذکر و یا اخذ تعهد کتبی به عدم تکرار جرم

ث- نگهداری در کانون اصلاح و تربیت از سه ماه تا یک سال در مورد جرائم تعزیری درجه یک تا پنج

تبصره ۱- تصمیمات مذکور در بندهای ت و ث فقط درباره اطفال و نوجوانان ۱۲ تا ۱۵ سال قابل اجرا است. اعمال مقررات بند ث در مورد اطفال و نوجوانانی که جرائم موجب تعزیر درجه ۱ تا ۵ را مرتکب شده اند، الزامی است.

ماده ۸۹- درباره نوجوانانی که مرتکب جرم تعزیری می شوند و سن آنها در زمان ارتکاب، بین پانزده تا هجده سال تمام شمسی است مجازات های زیر اجراء می شود:

الف- نگهداری در کانون اصلاح و تربیت از دو تا پنج سال در مورد جرائمی که مجازات قانونی آنها تعزیر درجه یک تا سه است.

ب- نگهداری در کانون اصلاح و تربیت از یک تا سه سال در مورد جرائمی که مجازات قانونی آنها تعزیر درجه چهار است.

پ- نگهداری در کانون اصلاح و تربیت از ۳ ماه تا ۱ سال یا جزای نقدی از ۱۰ میلیون ریال تا ۴۰ میلیون ریال یا انجام ۱۸۰ تا ۷۲۰ ساعت خدمات عمومی در جرائمی که مجازات قانونی آنها تعزیر درجه ۵ است.

ت- پرداخت جزای نقدی از یک میلیون ریال تا ده میلیون ریال یا انجام شصت تا یکصد و هشتاد ساعت خدمات عمومی رایگان در مورد جرائمی که مجازات قانونی آنها تعزیر درجه شش است.

ث- پرداخت جزای نقدی تا یک میلیون ریال در مورد جرائمی که مجازات قانونی آنها تعزیر درجه هفت و هشت است.

تبصره ۱- ساعات ارائه خدمات عمومی، بیش از چهار ساعت در روز نیست.

تبصره ۲- دادگاه می تواند با توجه به وضع متهم و جرم ارتكابی، به جای صدور حکم به مجازات نگهداری یا جزای نقدی موضوع بندهای (الف) تا (پ) این ماده، به اقامت در منزل در ساعاتی که دادگاه معین می

کند یا به نگهداری در کانون اصلاح و تربیت در دو روز آخر هفته، حسب مورد برای سه ماه تا پنج سال حکم دهد

۳-۲-۱-۶- نکات پایانی مربوط به جدول بندی و نمودارنویسی

۱- قرار نیست آنچه در جدول درج می گردد، بسیار دقیق و کامل باشد. بلکه آنچه از جداول و نمودارها انتظار می رود، ارائه سرنخ و "جهت دهی به مسیر تفکر" است تا نهایتاً ما را به پاسخ صحیح رهنمون گردند. جدول ها باید مسبوق به مطالعه دقیق مواد باشد.

۲- جدول ها و الفاظ آنها کاملاً جنبه شخصی دارند؛ کلمات جداول را با ادبیات خودتان انتخاب کنید به طوری که برایتان گویای کل مطالب ضروری ماده مربوطه باشد. هر جدول را خودتان تهیه کنید و خودتان بازنویسی کنید. به همین دلیل معتقدم این جدول ها و نمودارها از کتب نموداری بازاری (مثل برخی کتب دوراندیشان) بهتر است.

۳- تدوین نمودار و جدول اصلاً وقت گیر نیست ولی نیاز به اشراف قبلی و تسلط کامل به کل قوانین مربوط به موضوع جدول دارد. می توانید از کتاب های نموداری بازاری در تکمیل نمودارهای خود کمک بگیرید اما اینگونه نمودارهای آماده و بازاری را حتماً حتماً «راستی آزمایی» کنید. بسیاری از اینگونه کتاب ها اشتباه تایپی دارند (اگر اشتباه علمی نداشته باشند!) و یا اینکه بر اساس قوانین منسوخ تدوین یافته اند. معمولاً به هر میزان که پای پول و کار اقتصادی و تجاری وسط باشد، به همان میزان، دلسوزی و حسن نیت کار نیز کاهش می یابد. هیچ کس به اندازه خود شما برایتان دلسوزی نمی کند.

به هر حال اگر نمودارهای کتابی را صحیح یافتید می توانید آن را به مجموعه نمودارهای صحیح خود اضافه و آن را وارد گردونه بازنویسی ها کنید. اما باز هم بنده، نموداری را که خودتان آن را دریافته و تدوین کرده اید ارجح می دانم.

۴- با تهیه جدول (مثلاً از قسمت جزای عمومی) بسیاری از مواد از گردونه مطالعاتی شما حذف می گردد و شما در عمل خواهید دید که هنگام دوره کردن ۲۱۶ ماده نخست قانون مجازات، فوج فوج از مواد را رد می کنید و نهایتاً تعداد مواد اندکی برای مطالعه عادی باقی می ماند و این پیشرفت، مزیت منحصر به فرد نمودار و جدول است؛ پس تا می توانید جدول های مطمئن و منطقی تهیه کنید و «مجموعه جدول های مطمئن» خود را پر بارتر نمایید. اکنون می توانید دریابید که چگونه برخی از رتبه های برتر آزمون، در فرصتی بسیار کوتاه، (مثلاً یک هفته) چندین مرتبه یک قانون را دوره کرده اند...

۵- برای ماده ۱۹ قانون مجازات اسلامی ۹۲ (درجه بندی جرائم تعزیری) حتماً خودتان شخصاً یک جدول تهیه و آن را بیش از هر جدول دیگر بازنویسی و به طور دقیق و عمیق حفظ کنید. (هرچند نمونه های فراوانی از این ماده در تألیفات یا وبسایت ها وجود دارد).

۲-۱-۲-۳- روش مطالعه مقایسه‌ای

در هر درسی مباحث مشابه تا حدی وجود دارد. این موارد اگر فراوان باشند باید به کیفر جدول‌بندی محکوم گردند! اما موارد مشابهی که معدود بوده و در عین حال امکان خلط شدن را دارند باید در یک صفحه جداگانه در مقابل هم نوشته شوند. این روش، مهیج، سرگرم‌کننده و در عین حال، حربه‌ای بسیار قدرتمند و چیره است. مثال: به موادی از ق.آ.د.م. دقت کنید:

«ماده ۱۳۳- هرگاه دادگاه احراز نماید که دعوای [ورود] ثالث به منظور تبانی و یا تأخیر رسیدگی است... دعوای ثالث را از دعوای اصلی تفکیک نموده به هر یک جداگانه رسیدگی می‌کند.»

«ماده ۱۳۹- ... هرگاه دادگاه احراز نماید که جلب شخص ثالث به منظور تأخیر رسیدگی است می‌تواند دادخواست جلب را از دادخواست اصلی تفکیک نموده به هر یک جداگانه رسیدگی کند.».

از مقایسه این دو ماده می‌فهمیم که (اگر دعوای مربوط به ثالث به منظور تأخیر رسیدگی باشد) در «جلب ثالث»، دادگاه مخیر است دعوای را تفکیک بکند یا نکند ولی در «ورود ثالث»، دادگاه مکلف است دعوای را تفکیک کند.

این، نکته‌ای است که شاید در هیچ کتابی گفته نشده باشد و شاید از نظر مطالعه برای آزمون‌های «سراسری» اصلاً نکته معتبری تلقی نشود؛ لکن شما در مسیر مطالعه برای آزمون «وکالت» می‌بایست دقیقاً نکاتی از این دست را به همین سبک، خودتان با خواندن مقایسه‌ای دریابید. همین مورد می‌تواند به عنوان یک تست ظریف و دشوار در آزمون وکالت مطرح گردد؛ در حالی که بسیار بعید است که طراح تست آزمون سراسری، دست به طرح اینگونه سوالات بزند... .

مثال فوق، یک مثال ساده و در یک قانون واحد بود؛ اما موارد مشابه که باید در کنار هم مطالعه شوند بسیار فراوان و در همه قوانین، پراکنده هستند و شما هیچ چاره‌ای ندارید جز اینکه بنشینید و قوانین را خوب خوب چندین بار مطالعه کنید و سپس به یاد آورید که در فلان جای همین قانون یا قانون دیگر در فلان زمینه مباحث مشترکی وجود دارد و سپس آنها را گردآوری کنید. این گردآوری بسیار ارزشمند است و حدوداً دوهفته مانده به آزمون، قدر آن را خواهید فهمید.

یکی از راه‌هایی که در روش مقایسه‌ای بسیار به کمک شما خواهد آمد، استفاده از نرم‌افزار Word می‌باشد. البته این، همه ماجرا نیست؛ چون این برنامه تنها واژگان مشابه را پیدا می‌کند و نمی‌تواند مباحث و لغاتی را که از نظر معنا یکسان یا مشابه هستند بیابد. اما خودتان می‌توانید لغات کلیدی مشابه و هم‌معنا (مانند «تأمین» و «خسارت احتمالی») را با این برنامه جستجو و آنها را دسته‌دسته در یک صفحه جداگانه پرینت کنید. بدیهی است این کار، نیازمند آماده کردن فایل قوانین از قبل می‌باشد. پس شما در کنار قوانین مکتوب که در دست دارید، حتماً نیاز به متن الکترونیکی قوانین هم دارید. در آینده باز هم از فواید بکارگیری نرم‌افزار Word و به طور کلی استفاده از رایانه در مسیر مطالعه برای آزمون وکالت، خواهم گفت.

یکی از چهره‌های مطالعه به روش مقایسه‌ای، تعریف «خوشه‌های» سلیقه‌ای و ابتکاری است: پس از چند دور مطالعه عمیق قوانین، می‌توانید بفهمید که در چه مواردی مشترکاتی وجود دارد؛ همان‌ها را به عنوان یک خوشه استخراج کرده و جداگانه بنویسید. مثلاً یکی از خوشه‌هایی که در قانون تعزیرات مصوب ۱۳۷۵ می‌توان گردآوری کرد، مواردی است که مرتکب به حداکثر مجازات محکوم می‌شود (۲۰ مورد). این کار با استفاده از نرم‌افزار Word سریع‌تر انجام می‌پذیرد.

خوشه‌ها بسیار فراوان و سلیقه‌ای هستند اما برخی خوشه‌ها جنبه اصلی و سرفصلی دارند. چنانکه گفته شود امروز خوشه «تجدیدنظر» را مطالعه می‌کنم و فردا خوشه فرجام را؛ یعنی خوشه‌بندی صرفاً برای مطالعه مقایسه‌ای نیست بلکه در اصل برای تفکیک مباحث بکار می‌رود اما می‌توان از آن، استفاده مقایسه‌ای نیز نمود. به طور کلی «خوشه‌بندی» در این نوشتار یعنی مطالعه کل مباحث، فرعیات و صغیر و کبیر مربوط به هر سرفصل یا موضوع ابتکاری.

برخی از موضوعاتی که می‌توانید بر اساس آنها خوشه‌بندی کنید عبارتند از:

* موارد تفکیک معنادار و مهم «و» و «یا» (بیشتر در مورد قانون‌های جزایی)؛ برای مثال در م. ۱۴۱ ق.آ.د.م. می‌خوانیم: «خوانده می‌تواند در مقابل ادعای خواهان، اقامه دعوا نماید. چنین دعوایی در صورتی که با دعوای اصلی ناشی از یک منشاء بوده یا ارتباط کامل داشته باشد، دعوای متقابل نامیده می‌شود».

اما در ماده ۹۸ همین قانون می‌خوانیم: «... تغییر نحوه دعوا یا خواسته یا درخواست در صورتی ممکن است که با دعوای طرح شده مربوط بوده و منشأ واحدی داشته باشد». (از همین نکته معروف، برای چندمین بار در آزمون وکالت ۹۷ سوال شد!)

مثال دیگر، تست شماره ۹۹ آزمون وکالت ۹۴ است؛ این تست از ماده ۵۷۱ ق.م.ا. تعزیرات (۷۵) طرح شده است:

سوال ۹۹- توهین به رئیس کشور خارجی که وارد قلمرو ایران شده، در کدام شرایط جرم است؟

الف) در صورت علنی بودن و به شرط معامله متقابل

ب) صرفاً به شرط معامله متقابل

ج) در صورت علنی بودن یا به شرط معامله متقابل

د) مطلقاً جرم است.

* موارد مربوط به پرداخت دیه از بیت‌المال که البته این خوشه، بسیار مشهور شده است و شما می‌توانید نسخه آماده آن را از اینترنت بگیرید (البته خودتان تهیه کنید بهتر است) اما در برخی نسخه‌ها ماده ۴۷۱ ق.م.ا. ۹۲ مغفول می‌ماند (چون دولت در آن ماده، همان بیت‌المال است؛ البته شما با همان لفظ کلیدی «دولت» حفظ کنید).

* موارد انفصال از خدمت در اثر تخلفات (در قوانین دادرسی و تعزیرات)

* مواردی که مقنن در مورد کیفیت ارتکاب جرم گفته: «شخصاً» یا «توسط دیگری» (تعزیرات)

* مواردی که چند عمل مجرمانه، جرم واحد با کیفر واحد شناخته شده و یا اینکه همه آن اعمال، جداگانه کیفردهی شده است؛ (در تعزیرات - طراحان تست علاقه خاصی به طرح سوال از این گونه موارد دارند).

* موارد کاربرد «بندهای الف تا ت» ماده ۳۰۲ در مقابل کاربرد «بندهای الف تا ث» آن ماده در ق.آ.د.ک. (**توجه ویژه**)

* موارد مربوط به نیابت قضایی در دادرسی مدنی

* مواردی که «اساسنامه نمی‌تواند» (در قوانین تجارتی)

* مواردی که تأیید و موافقت دادستان لازم است یا صرفاً اطلاع وی لازم است (مهم - در دادرسی کیفری)

* موارد صدور قرار ابطال دادخواست، رد دادخواست یا عدم استماع و... در دادرسی مدنی (البته قرار عدم استماع فقط یکبار در متن ق.آ.د.م. بکار رفته: م. ۳۵۵)

* موارد اخذ تأمین در دادرسی مدنی

* قرارهای قابل اعتراض بازپرس (خوشه معروفی است اما بهتر است ابتدا خودتان تهیه کنید و سپس با کتاب نکته‌های دکتر خالقی موارد نقص را برطرف کنید)

* تعزیرات خاصی که در کتاب حدود و قصاص آورده شده است. (مثل تعزیر متقاذفین: م. ۲۶۱ ق.م.ا. ۱۳۹۲).

* موارد بکار رفتن «مقرر دادگاه» و موارد بکار رفتن «حوزه دادگاه» در قانون دادرسی مدنی

* «روزها و مهلت‌ها در قوانین دادرسی و ق.ت. (خوشه مهمی است و با برنامه Word می‌توانید آنها را استخراج کنید).

* مهلت‌های غیرمقدّر (= قضایی) در دادرسی مدنی (مثلاً قانون گفته: دادگاه «مهلت مناسب» می‌دهد و تعداد روزش را تعیین نکرده است - طرماً للباب: به طور کلی در آیین دادرسی، به تفاوت «مهلت» و «موعد» توجه داشته باشید).

* موارد «تجدید» و یا «تأخیر» و یا «تغییر» جلسه یا وقت دادرسی. * و...

۳-۱-۲-۳- روش مطالعه بر اساس عبارات کلیدی

آن چه در این روش مورد نظر است با آنچه سرکار خانم بهرامی (رتبه ۳ آزمون وکالت ۹۴) به عنوان خواندن به روش کلمات کلیدی در کلیپ خود مطرح فرموده‌اند، متفاوت است. ایشان «اساس» کار مطالعه قوانین را بر توجه به کلمات کلیدی «هر ماده» بنیان می‌نهند لکن ما در اینجا قائل به توجه به برخی عبارات و یا کلمات خاص و منحصر به فرد در هر قانون هستیم که ممکن است چندان فراوان هم نباشند.

عمده کار (و نه کل کار) در این روش، بکارگیری نرم‌افزار Word است. پس از چندین بار دوره کردن یک قانون و اشراف کامل بر آن، می‌توانید «حدس زیرکانه» بزنید که چه عباراتی در آن قانون، خاص و یا کم‌تعداد و کلیدی هستند. این کاملاً به هوش و درایت شما بستگی دارد که چه کلماتی را انتخاب و با برنامه‌ی وُرد، آنها را شکار کنید. برخی از موارد کلیدی هم هستند که در قالب یک یا چند واژه، تجسم نیافته بلکه یک برداشت علمی و یک دانستنی هستند؛ این موارد با برنامه ورد قابل جستجو نیستند و باید خودتان آنها را استخراج کنید.

به عنوان مثال، برخی از کلمات و عبارات کلیدی در قانون آیین دادرسی مدنی عبارتند از:

- * «وقت فوق‌العاده» (فقط یک مورد؛ در بحث خسارت دیدن از اجرای قرار تأمین خواسته)
- * «مانع اجرای حکم» بدوی نخواهد بود» (دو مورد؛ پیرامون عدم ایداع دستمزد کارشناس و عدم تهیه وسیله اجرای قرار معاینه)
- * «تغییر وقت دادرسی» (دو مورد: در جلب ثالث و ورود ثالث)
- * «تجدید جلسه» (فقط در موارد عذر موجه وکیل)
- * «تأیینی که حتماً باید وجه نقد باشد» (فقط یک مورد: در مورد درخواست تأمین خواسته - البته این مورد، یک برداشت) و یک دانستنی است و با Word قابل جستجو نیست)
- * «الصاق به دیوار» ؛ (دو مورد: نامشخص بودن مشخصات تجدیدنظرخواه یا فرجام‌خواه)
- * و ...

لازم به ذکر است این روش نمی‌تواند تمامی مواد را پوشش دهد و بیشتر جنبه تکمیلی و افزایش دقت در برخی مواد از یک قانون را دارد. استفاده از روش مذکور در قانون دادرسی مدنی و لایحه تجارت ۴۷ و تعزیرات ۷۵ بسیار توصیه می‌گردد.

۳-۲-۴. روش اقل پذیری و اخراج اکثر

یک مثال ساده: فرض کنید گفته شود از بین ۳۰ نفر معین، قرار است به ۵ نفر (با نام‌های مشخص از جمله علی) ۱۰۰ هزار ریال، و به ۴ نفر دیگر (با نام‌های مشخص از جمله تقی) ۸۰ هزار ریال، و به ۲۱ نفر (با نام‌های مشخص از جمله افشین) ۵۰ هزار ریال کمک هزینه اعطاء می‌شود.

حال، اگر بنا باشد آزمونی برگزار گردد که در آن، با ذکر نام هر شخص، مبلغ دریافتی او را از شما بپرسند (مثلاً بپرسند علی و افشین و تقی هر یک به ترتیب چند ریال دریافت کرده‌اند؟)، شما می‌توانید تنها اسامی گروه ۵ نفری و نیز اسامی گروه ۴ نفری را که تعدادشان کمتر (جمعاً ۹ نفر) است حفظ کنید و در مورد مابقی (یعنی ۲۱ نفر)، بدون نیاز به دانستن نام آنها حکم ۵۰ هزار ریال را جاری نمایید.

مثال حقوقی این قضیه در لابلای قوانین، کم و بیش قابل رؤیت است. گاهی اوقات خود مقنن از این شیوه استفاده کرده است: مانند ماده ۳۵ ق.آ.د.م. (لزوم تصریح به برخی از اختیارات وکیل)؛ اما گاهی اوقات نیز مقنن، یک مجموعه احصاء شده را (یکجا یا پراکنده) تقنین نموده و لازم است شما حکم هر مورد را بدانید؛ در این صورت می‌توانید دسته‌ها را گردآوری کرده و اگر اقل و اکثر فاحشی در آنها دیدید، به جای خواندن «مقایسه‌ای» یا «جدولی»، حکم تک‌تک موارد «اقل» را به خاطر سپرده و در مورد موارد «اکثر» بدون فحص در مورد آنها، حکم مربوطه را قرار دهید.

مثال: مستفاد از ماده ۸۱ قانون آیین دادرسی کیفری، در دوره تعلیق تعقیب، دستورهای زیر قابل اعمال است:

الف- ارائه خدمات به بزه‌دیده در جهت رفع یا کاهش آثار زیان بار مادی یا معنوی ناشی از جرم با رضایت بزه‌دیده [Ø]

ب- ترک اعتیاد از طریق مراجعه به پزشک، درمانگاه، بیمارستان و یا به هر طریق دیگر، حداکثر ظرف شش ماه

پ- خودداری از اشتغال به کار یا حرفه معین، حداکثر به مدت یک سال

ت- خودداری از رفت و آمد به محل یا مکان معین، حداکثر به مدت یک سال

ث- معرفی خود در زمان‌های معین به شخص یا مقامی به تعیین دادستان، حداکثر به مدت یک سال

ج- انجام دادن کار در ایام یا ساعات معین در مؤسسات عمومی یا عام المنفعه با تعیین دادستان، حداکثر به مدت یک سال

چ- شرکت در کلاسها یا جلسات آموزشی، فرهنگی و حرفه‌ای در ایام و ساعات معین حداکثر، به مدت یک سال

ح- عدم اقدام به رانندگی با وسایل نقلیه موتوری و تحویل دادن گواهینامه، حداکثر به مدت یک سال

خ- عدم حمل سلاح دارای مجوز یا استفاده از آن، حداکثر به مدت یک سال

د- عدم ارتباط و ملاقات با شرکاء جرم و بزه‌دیده به تعیین دادستان، برای مدت معین

ذ- ممنوعیت خروج از کشور و تحویل دادن گذرنامه با اعلام مراتب به مراجع مربوط، حداکثر به مدت شش ماه

نتیجه: ملاحظه می‌گردد که این یازده دستور، اصولاً برای مدت ۱ سال تعیین می‌شوند مگر در ۴ مورد:

ارائه خدمات به بزه‌دیده که مدت آن ذکر نشده؛ ترک اعتیاد و نیز منع خروج از کشور؛ شش ماه؛ عدم ارتباط با شرکاء جرم تا مدت معین

پس ما می‌توانیم به جای به خاطر سپردن مدت زمان تمامی یازده مورد فوق، فقط مدت ۴ مورد مذکور را به خاطر سپرده و ۷ مورد باقی‌مانده را داخل در مدت یک سال احتساب کنیم.

دقت داشته باشید که بکارگیری این شیوه در موردی که جامعه آماری شما پراکنده است، نیازمند تسلط کامل بر همه موارد و استثنائات است. پس فقط در جایی که مطمئن هستید از آن استفاده کنید.

ہنگام سپیدہ دم خروس سحری
یعنی کہ نمودند در آئینہ صبح

دانی کہ چرا ہی کند نوحہ گری؟
کز عمر شبی گذشت و تو بی خبری...

دوستانی که دورهٔ دبیرستان را در رشتهٔ علوم انسانی سپری نموده‌اند به خاطر دارند که در کتاب آرایه‌های ادبی، «حُسن تعلیل» به عنوان یکی از آرایه‌ها معرفی شده بود.

در مسیر آمادگی برای آزمون وکالت و در میان دریایی از قوانین خشک نیز گاهی (به ندرت) بکار بردن توجیه‌های غیرواقعی، طنزگونه و یا غیرمتمعارف به سبک حسن تعلیل، می‌تواند کارگر واقع شود.

به عنوان مثال به خاطر دارم زمانی که برای آزمون ارشد با یکی از دوستان در حال مطالعه شیوه تقسیم ارث بین خویشان امی بودم، دوست بنده (ظاهراً به نقل از استاد دکتر شهبازی) گفت: ببین! «مادر»، مهربان است و هیچگاه بین فرزندان خود فرقی نمی‌گذارد! پس خواهران و برادران امی و کلاً خویشان مادری، اگر چیزی به ارث برند، آن را همواره به تساوی بین خود تقسیم می‌کنند... .

این نکته از همان زمان در ذهن بنده حک شد. شما نیز در موارد لازم اگر با ماده‌ای مواجه شدید که نتوانستید هیچ منطقی برای آن بیابید و به هیچ وجه هم نتوانستید آن را نمودار یا جدول‌بندی کنید، در صورتی که سیاق ماده اجازه دهد، می‌توانید تعلیلی شخصی در ذهن خود برای آن تعریف کنید.

۳-۲-۲- نکات اختصاصی برای برخی دروس

در این قسمت اگر در مورد درسی نکته‌ای خاص مورد توصیه باشد ذکر می‌گردد. در موارد مسکوت می‌توانید از کلیپ مشاوره جامع بهره بگیرید.

۳-۲-۱- درس آیین دادرسی مدنی

– توجه داشته باشید در برخی موارد در کتاب‌های دکتر شمس تفسیرهایی از مواد می‌شود که با ظاهر قانون منطبق نیست؛ هرچند آن تفسیرها از استدلال علمی قوی برخوردار است. در واقع دکتر شمس به درستی، مسامحات و اشتباهات قانونگذار را ذکر کرده و گفته است که منظور مقنن بجای چیزی که به ظاهر ذکر کرده است، در واقع چیز دیگری بوده و در عمل هم در دادگاه‌ها همان «چیز دیگر» رعایت می‌شود. حتی خاطرم هست که ایشان در جایی فرموده‌اند: «اگر این [اشتباه مقنن] هم مبتنی بر مسامحه باشد، کثرت مسامحات قانونگذار، قابل مسامحه نیست...».

به عنوان مثال، مقنن در مورد آراء قابل تجدیدنظر در م. ۳۳۱ چنین آورده است: «احکام زیر قابل درخواست تجدیدنظر می‌باشد: الف- در دعاوی مالی که «خواسته یا ارزش آن» از ۳ میلیون ریال متجاوز باشد...». در حالی که در بحث آرائی که قابل فرجام‌خواهی هستند، در م. ۳۶۷ ق.آ.د.م. مقرر داشته است: «آرای دادگاه‌های بدوی که به علت عدم درخواست تجدیدنظر قطعیت یافته قابل فرجام‌خواهی نیست مگر در موارد زیر: ... الف) احکامی که «خواسته» آن بیش از ۲۰ میلیون ریال باشد.»؛ یعنی در بحث فرجام‌خواهی، فقط از «خواسته» سخن گفته و از «ارزش خواسته»، چیزی نگفته است.

نتیجه چنین تفاوتی در سیاق دو ماده، آن است که در دعاوی مالی ای که موضوع آن غیر از وجه نقد است، مطلقاً نمی توان فرجام خواهی نمود. (مانند یک باب مغازه یا منزل مسکونی با هر میزان ارزش مالی)

در این مورد استاد دکتر شمس (با توجه مذاکرات پیش از تصویب قانون) به درستی فرموده اند که این امر ناشی از مسامحه قانونگذار بوده و در واقع، دعاوی تقویمی (یعنی دعاوی مالی غیر از وجه نقد) نیز سزاوار این هستند که به دیوان برسند... اما آنچه مهم است آنکه در آزمون وکالت قطعاً باید همین نص مسامحه آمیز را مد نظر قرار دهیم. کما اینکه در آزمون وکالت، «بارها» از این قضیه سوال طرح شده و پاسخ کلیدی، منطبق با ظاهر قانون بوده است...

نمونه دیگر، «تأخیر جلسه» و «تغییر وقت دادرسی» می باشد که هم از نظر دکتر شمس و هم منطقاً فرقی ندارند ولی در آزمون وکالت، طراح سوال، موارد هر یک را مختص آنچه در متن قانون آمده است، از پاسخ نامه شما انتظار دارد. شما نیز هنگام «مطالعه مقایسه ای»، این موارد را از هم تفکیک کنید. بدیهی است این موارد، به هیچ وجه از اهمیت مطالعه کتب دکتر شمس برای آزمون وکالت نمی کاهند.

توجه داشته باشید که اگر نظر استاد شمس، تعارضی با ظاهر قانون نداشته و فقط سکوت آن را تفسیر کرده باشد، قطعاً همان موضع استاد برای آزمون قابل اتکا خواهد بود. جالب آنکه تجربه نشان می دهد اگر قرار باشد از «سکوت قانون» سوالی طرح شود، مواردی انتخاب می گردد که استاد شمس قبلاً به آن سکوت اشاره و عندالاحتضا آن سکوت را تفسیر کرده باشد.

نمونه بارز این قضیه تست شماره ۳۲ آزمون وکالت ۹۷ (ضمانت اجرای عدم حضور شخص خوانده در دادگاه در فرضی که دادگاه، حضور وی لازم بداند) است؛ استاد شمس در مورد این بحث، معتقد هستند که چون قانون در این مورد، سکوت کرده است، این سکوت به معنای عدم ضمانت اجرا می باشد. حال، در آزمون وکالت ۱۳۹۷ طراح سؤال جهت استحکام کار خود، این سؤال را به پاراگراف شماره ۲۹۶ جلد دوم پیشرفته استاد شمس، توثیق کرده است. یعنی وقتی یک استاد مسلّم عرصه دادرسی مدنی معتقد باشد که در این مورد، قانون ساکت بوده و ضمانت اجرایی را پیش بینی نکرده است، طراح سؤال نیز با قوّت قلبی بیشتری، سکوت قانون را حمل بر عدم ضمانت اجرا می کند

خلاصه آنکه در «ساکت» قلمداد کردن بخشی از قانون، طراحان آزمون، احتیاط کرده و معمولاً بجای آنکه دست به ابتکار و نظریه پردازی بزنند، نظر اساتید مسلّم را مبنای کار قرار می دهند تا بعداً احیاناً مورد سرزنش و ایراد علمی قرار نگیرند.

۳-۲-۲- درس حقوق تجارت

* در مورد کتاب تست، کتاب دکتر قربانی معرفی گردید؛ اگر صدها صفحه در ذکر مزایای این کتاب نوشته شود، گزافه نویسی نشده است؛ اما به خاطر داشته باشید که در مواردی در این کتاب، پاسخ ارائه شده ممکن است با کلید سازمان سنجش یا کلید اسکودا (در مورد آزمون های وکالت) متفاوت باشد. به ویژه آنکه می دانیم مباحث اختلافی در حقوق تجارت فراوان است. شما این کتاب را به خاطر سطح علمی بسیار بالا و شیوایی و روانی آن بخوانید اما یک هفته مانده به آزمون، کلیه سوالات آزمون های گذشته را بالأخص در درس تجارت، مجدداً، اما این بار فقط با کلید رسمی بخوانید. به هر حال در نهایت باید روال و ملاک طراحان تست وکالت را دریابید. مثل تست مسئولیت دو متصدی حمل و نقل که در آزمون وکالت ۹۵ تکرار شد و دکتر قربانی به این سوال، همواره پاسخی متفاوت از پاسخ کلید رسمی داده است.

* اگر بنا دارید اسناد را فقط با تست بخوانید، اکیداً لازم است که کار را با کتاب تست دکتر قربانی پیش ببرید تا شروحي که ايشان در پاسخ به هر تست نگاشته‌اند تا حدی جبران نقص علمی ناشی از عدم مطالعه کتب مرجع را بنماید؛ هرچند نظرات ايشان در پاره‌ای موارد با روال آزمون‌های وکالت متفاوت است.

* اگر بنا دارید درس تجارت را با کتاب قرمز ساده‌ساز جناب آقای فرحناکیان بخوانید (که بنده این کتاب را چندان توصیه نمی‌کنم)، در مورد جدول‌های مندرج در انتهای این کتاب (در بحث نصاب‌های مقرر در شرکت‌ها یا نصاب‌های باب ورشکستگی و...) دقت داشته باشید که ممکن است این جدول‌ها را در بدو امر اشتباه بخوانید: به این مثال دقت کنید:

«حضور بیش از نصف دارندگان سرمایه» یا «حضور دارندگان بیش از نصف سرمایه»

خلاصه آنکه در این کتاب، جدول‌ها بعضاً غیردقیق تدوین شده و این‌گونه اشتباهات فاحش ممکن است در ذهن شما جای گرفته و برایتان مشکل‌ساز شود. یکی از دلایل تأکید بنده بر اینکه جدول‌ها را فقط خودتان ترسیم کنید، همین است.

* به اصلاحات ماده ۲۴۱ لایحه ۴۷ و نیز تبصره ۲ ماده ۵۷ قانون بیمه اجباری، هر دو مصوب ۹۵ و نیز اصلاحات قانون صدور چک (۱۳۹۷) و قانون اسیدپاشی و اصلاحات قانون سیاست‌های کلی اصل ۴۴ (هر دو ۱۳۹۸) توجه داشته باشید.

۳-۲-۲-۳- درس حقوق جزا

* کتاب تست خانم دکتر عظیم‌زاده را قدر بدانید؛ این کتاب، (برخلاف اغلب مجموعه تست‌های تألیفی) بسیار جامع و تست‌های آن تا حدّ ممکن، سنجیده می‌باشند. بهتر است پس از چند دور مطالعه مواد یک بخش، تست‌های آن بخش را از کتاب ايشان بزنید. مرور و بازخوانی تست‌های ايشان نیز به مثابه مرور خود قانون است. در واقع از این کتاب می‌توان به عنوان یک منبع علمی نیز یاد کرد؛ بدین صورت که تست‌ها را به همراه پاسخ آنها (و بدون قصد تست زدن) مطالعه نمایید. اما تست‌های آزمون‌های رسمی را حتّی‌المقدور در پایان کار بزنید. (تنها ایراد این کتاب، ایرادات تایپی آن است).

* در برخی از قوانین خاص بعد از تصویب قانون مجازات اسلامی ۹۲، مواردی از شروع به جرم ذکر شده که نسبت به قانون مجازات ۹۲ خاص بوده و باید بر اساس همان قانون خاص عمل کرد. به عنوان مثال در قانون بیمه اجباری... مصوب ۹۵، قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز و یا قانون جرم سیاسی مواردی از شروع به جرم ذکر شده که قواعد خاص خود را دارد. این موارد بسیار مورد نظر طراحان تست می‌باشد.

۳-۲-۲-۴- درس دادرسی کیفری

* اصلاحات این قانون (مصوب ۹۴) را یکبار جداگانه مطالعه کنید (سایت اختبار این اصلاحات را تدوین کرده است).

* تست ۱۰۴ آزمون وکالت ۹۵ از رأی وحدت رویه‌ای که دو هفته قبل از همین آزمون تصویب شد، طرح شده است. دقت داشته باشید که با توجه به روال و سبک طراحان آزمون وکالت، ممکن است در یکی از آزمون‌های سنوات آتی از ماده ۶۰۰ ق.آ.د.ک. که موضوع مشابه را در دادگاه‌های نظامی اما با حکمی متفاوت مطرح کرده، سوال طرح گردد.

* روش مقایسه‌ای از نوع «خوشه‌بندی ابتکاری» را در این درس فراموش نکنید.

فصل چهارم - نکات کلی و پایانی

۴-۱- شیوه‌های مطالعه فراوان است و منحصر به موارد فوق نیست؛ در این نوشتار، سعی کردیم اهم موارد را بررسی نماییم. به عنوان مثال، «یاد دادن»، خود یکی از شیوه‌های یادگرفتن است (مطلبی را که می‌خواهید به خوبی به خاطر بسپارید، ابتدا آن را بفهمید و سپس به دیگران تدریس کنید). شما خود می‌توانید راه‌های ابتکاری دیگری را در دستور کار قرار دهید.

۴-۲- پیش از بکارگیری هر یک از روش‌هایی که در بالا ذکر شد (نمودارکشی، مقایسه‌ای و...)، مطالعه کامل و دقیق مواد قانونی آن هم برای چند مرتبه، لازم و ضروری است؛ در غیر این صورت نمی‌توانید از حداکثر ظرفیت روش‌های فوق استفاده نمایید و یا مجبور می‌شوید «مجموعه نمودارهای مطمئن» را چندین مرتبه اصلاح نمایید.

۴-۳- اگر می‌خواهید روش نموداری و روش مقایسه‌ای را که در بالا ذکر شد پیگیری کنید، حتی‌المقدور یک دستگاه رایانه متصل به اینترنت و یک دستگاه پرینتر برای سه‌ماه مانده به آزمون تهیه کنید. در اکثر منازل، این لوازم وجود دارد بلکه در حال خاک خوردن است. اما اگر پرینتر ندارید می‌توانید آن را از کسی قرض (یا به زبان حقوقی: عاریه!) بگیرید. به هر حال، اینکه پی‌درپی به مغازه‌های خدمات فتوکپی و تکثیر مراجعه کنید اولاً هزینه‌ای به مراتب بیش از یک پرینتر برای شما در بر خواهد داشت، ثانیاً در بلندمدت شما را آزرده‌خاطر کرده و در ثالث، وقت زیادی از شما به هدر می‌دهد. به هر حال باید یک پرینتر و لپ‌تاپ دم‌دستان باشد. هر از گاهی هم ممکن است یک ماده ذهنتان را مشغول کند و بخواهید به دنبال آن بگردید و... که نیاز به کامپیوتر دارید.

۴-۴- تلفن همراه ساده انتخاب کنید یا اگر در موقعیتی هستید که مجبورید ارتباطات اینترنتی، تلگرامی و... را ادامه دهید، باید اراده کنید که از ارتباطات غیرضروری بپرهیزید. باور کنید که در سه ماه آخر وقتی برای هدر دادن ندارید!!

۴-۵- درس‌ها را متنوع بخوانید که ذهنتان خسته نشود. آدمی از یکنواخت بودن به زودی ملول می‌گردد. خود من حدود یک ماه فقط دادرسی کیفری می‌خواندم!! و به دلیل یکنواختی، زود خسته و «زده» می‌شدم و وقتم هدر می‌رفت. مسلماً این کار اشتباه بزرگی بود و مجبور شدم در مدت باقی‌مانده، کمبودها را جبران کنم.

۴-۶- مهم - این مورد را جدی بگیرید:

کتاب قانونی را که با آن مدتی کار می‌کنید و انس می‌گیرید، هرگز عوض نکنید. همین ابتدای کار، یک مجموعه خوب و مناسب قانون تهیه و تا آخر با همان مجموعه کار کنید. چون ذهن شما تصویر صفحات مطالعه‌شده را نیز حفظ می‌کند و اینکه مثلاً فلان ماده، کجای صفحه بود نیز با تکرار و مرور، ثبت می‌گردد؛ همچنین در ضمیر ناخودآگاه، تصویر کلمات هر ماده هم اصطلاحاً «ریکاوری» می‌شود؛ به شرطی که همواره، یک تصویر واحد را در مقابل دیدگان خود قرار داده باشید. اما اگر کتاب قانونستان را عوض کنید، مزیت حافظه تصویری را از دست داده و آنگاه تکیه شما فقط حافظه علمی و نمودارها خواهد بود. پس کتاب قانون خوب انتخاب کنید و تا پایان مسیر مطالعه، آن را عوض نکنید. اگر هم احياناً اصلاحات جدیدی بر قانون وارد شد در همان کتاب، به طور دستی اصلاحات را وارد کنید.

۴-۷- بهتر است به جای خرید کتاب قانون، فایل قوانین را خودتان تهیه و آنها را در قطع A4 پرینت و مطالعه کنید. اگر می‌خواهید قانونی را از اینترنت پیگیری کنید فقط و حتماً از «[سایت قوانین ریاست جمهوری](#)» پیگیری کنید (البته این

سایت، فعلاً تا این لحظه یعنی تا نیمه آذر ۱۳۹۸ از دسترس خارج شده و شما بجای آن می‌توانید نرم‌افزار «**لوح جامع**» را از معاونت حقوقی ریاست جمهوری: معاونت تنقیح خریداری (یا نرم‌افزار «لوح جامع»)، مرتباً قوانین را در دیتابیس خود به‌روز کرده و نسخ‌ها و اصلاحات و... را فوراً و به‌طور خیلی دقیق اعمال می‌کند. قوانینی هم که به شکل PDF در سایت اعتبار قرار دارد از حیث به‌روز بودن کاملاً قابل اطمینان هستند؛ ضمن اینکه به صورت شکیل، زیبا و چشم‌نواز تدوین شده‌اند؛ اما عیب آنها حاشیه‌ها و پاورقی‌های زیاد و غیرضروری آنها است که چندان پسندیده نیست و حتی گاهی اوقات، متن پاورقی از خود متن قانون افزون‌تر است. بهتر است هنگام مطالعه قوانین، چشم شما فقط نصوص قانونی را ببیند.

در هنگام جستجو در «سایت قوانین ریاست جمهوری» (یا نرم‌افزار «لوح جامع») به **نکته مهم** توجه داشته باشید:

الف) در فهرستی که هنگام جستجوی قانون در اختیارتان قرار می‌گیرد، روی نسخه اولیه قانون (قانون ریشه) که در گذشته تصویب شده است، کلیک کنید و نگران از دست دادن اصلاحات بعدی نباشید. چون همان‌طور که گفته شد، شیوه نگارش قانون در این سایت، به‌روز کردن قانون‌های گذشته است. مثلاً اگر قانون صدور چک را سرچ می‌کنید، گزینه‌های زیادی پیش روی شما قرار می‌گیرد و شما باید روی قانون مصوب ۱۳۵۵ کلیک کنید؛ هرچند که این قانون در سنوات ۷۲ و ۸۲ و ۹۷ دستخوش اصلاحات شده است. اما مثلاً قانون دادرسی مدنی ۱۳۱۸ چون به کلی نسخ شده دیگر در آن فهرست، قابل اعتنا نیست و در این باره، قانون دادرسی مدنی ۷۹ قانون ریشه محسوب می‌شود.

ب) در اغلب متون اینترنتی و یا متونی که از یک صفحه اینترنتی کپی شده و در برنامه Word ریخته می‌شود، حرف «ی» توسط کلید متداول آن (یعنی کلیدی که مابین کلید «س» و «ب» در کیبورد، قرار دارد) نگارش نمی‌شود؛ بلکه این حرف، با زدن کلید ترکیبی «Shift+X» یا به عبارتی «شیفت+ط» تایپ می‌شود. پس شما نیز هنگام جستجوی کلمات در آن فایل ورد، به این نکته دقت نمایید. (در واقع، این «ی» با آن «ی» فرق دارد اما ظاهرشان یکسان است).

اما اهمیت این نکته چیست؟ با ذکر یک مثال، قضیه به خوبی روشن می‌شود:

فرض کنید متن قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی ۹۳ را از اینترنت گرفته و آن را در برنامه Word ریخته‌اید. اکنون می‌خواهید واژه «**قیمت**» را (که دارای حرف «ی» است) در کل این قانون جستجو و موارد کاربرد آن را استخراج کنید. در این صورت اگر حرف «ی» مندرج در واژه «قیمت» را با کلید متداول آن که معادل کلید D (کلید مابین کلید «س» و «ب» در کیبورد) است، تایپ کنید، حتی یک مورد هم پیدا نمی‌کنید؛ زیرا در متون اینترنتی، حرف «ی» با کلید مذکور تایپ نمی‌شود؛ بلکه باید حرف «ی» را با زدن کلیدهای ترکیبی: «شیفت+ط» تایپ کنید؛ در این صورت خواهید دید که واژه «قیمت»، ۴ بار در این قانون ذکر شده است. (شما در کل، برای احتیاط، با هر دو نوع «ی» جستجو را انجام دهید).

۴-۸- در فایل‌های Word که می‌خواهید پرینت کنید، بین خطوط فاصله مناسب و نسبتاً زیاد بگذارید؛ صرف نظر از اینکه ممکن است بخواهید لابه‌لای قوانین، نکاتی را درج کنید، خلوت بودن هر صفحه برای مطالعه، مناسب‌تر است و استرس کمتری به شما می‌دهد. به‌طور خلاصه، متون را کمی درشت (مثلاً فونت ۱۳) و فراخ و حتی المقدور یک‌رو (نه پشت‌رو) پرینت کنید. (نگران مصرف کاغذ نباشید. این کار در اینجا اسراف محسوب نمی‌شود... اسراف آن است که میلیون‌ها تومان پول بی‌زبان را به حساب مؤسسات واریز کرده و فقط ضرر بخرید...) نهایتاً هم آن مجموعه پرینت‌شده را فوری کنید.

۴-۹- از حیث در دست گرفتن فیزیکی کتاب‌ها و خواندنی‌ها در هنگام مطالعه، تا می‌توانید «راحت» باشید. اگر لازم می‌دانید، لوازم نگهداری کتاب بر روی میز مطالعه را که در بازار وجود دارد خریداری کنید و یا کتابچه‌های قطور قانون یا سایر کتاب‌هایتان را فبری کنید تا راحت ورق بخورند. برای راحت درس خواندن، هر کاری را که لازم است انجام دهید.

۴-۱۰- مهم - این مورد را جدی بگیرید:

هرگز به صورت «چند منبعی» درس نخوانید؛ یکی از بدترین اقدامات در مسیر مطالعه برای وکالت، همین مورد است: بسیاری از داوطلبان، در مرحله آمادگی تکنیکی و اختصاصی (= آمادگی مرحله دوم) پس از مشاوره‌های بسیار و شنیدن منابع مختلف از این سو و آن سو، سرانجام، پریشان و سردرگم، تصمیم به مطالعه همه منابعی که شنیده‌اند گرفته و به زعم خود، با این کار، راه احتیاط می‌پیمایند. در حالی که این روش، نتیجه‌ای کاملاً برعکس داده و موجب ایجاد تزلزل و فترت در ذهن آنان می‌گردد. بهتر است همه توصیه‌ها را (از جمله آن چه در این نوشتار ارائه شده است) بشنوید و سپس برای هر مقطع درسی، فقط یک منبع را متناسب با سطح علمی خود انتخاب نمایید و تا آخر، همان را دقیق بخوانید. به طور کلی اگر بنیه علمی داوطلب (= آمادگی مرحله اول) در حد مناسب باشد، در مرحله آمادگی اختصاصی، هر کتابی می‌تواند وی را تا حد قابل قبولی به آمادگی لازم برساند. پس در مرحله آمادگی اختصاصی، وسواس به خرج ندهید و فقط یک منبع را انتخاب کنید. بدیهی است در بحث آمادگی علمی، کتب مرجع اصولاً معروف و مسلم بوده و نباید کتاب دیگری جایگزین آن نمود.

۴-۱۱- تست تألیفی ننزید (به جز برای درس جزا و اصول فقه که استثنائاً مواردی ذکر شد)؛ تست‌های تألیفی، نظم و آرایش معلومات ذهنی شما را در هم می‌ریزد. بهتر است برای تست زدن، تست‌های سال‌های قبل را که برای آزمون‌های رسمی طرح شده است بکار بگیرید. حتی تست‌های دانشگاه آزاد نیز به دلیل سبک بسیار متفاوت، برای آزمون وکالت اصلاً مناسب نیست و می‌توانید آنها را نادیده بگیرید. اما به هر حال از تست تألیفی به شدت پرهیز نمایید.

۴-۱۲- هرگز در کلاس‌های آموزشی مؤسسات شرکت نکنید و فریب تبلیغات و کلیپ‌هایی که هر ساله از سوی

آنها منتشر شده و در آنها برخی از رتبه‌های برتر به ستایش مؤسسه پرداخته‌اند، نخورید؛ مطالب درسی‌ای که در این مؤسسات ارائه و به چرخه مطالعاتی داوطلبین تزریق می‌شود، یا بسیار دشوار و ثقیل بوده و یا اصلاً اهمیت و ارزشی برای طرح سوال در آزمون وکالت ندارند. (بماند که خود سوالات آزمون وکالت نیز در خیلی موارد سولاتی غیراستاندارد و غیرعلمی هستند). نتیجه و خلاصه آنچه می‌خواهم بگویم آن است که شرکت کردن در این کلاس‌ها چنان با مطالعه برای وکالت بی‌ارتباط یا مغایر است که گویی شخص برای درس خواندن در راه وکالت، شروع به مطالعه مطالب سنگین فیزیک کوانتوم نماید! در واقع به ازای هر یک فایده که از این مؤسسات نصیبتان گردد، چند ضرر سنگین به شما وارد می‌آید. بزرگترین این ضررها سلب اعتماد به نفس و سلب «ابتکار و خلاقیت درسی» از داوطلب است و کوچک‌ترین آن، هزینه‌های هنگفتی که در این راه صرف می‌گردد. گرچه ممکن است چند نکته مفید درسی هم عاید گردد.

به علاوه، برنامه مطالعاتی و بودجه‌بندی تنظیم‌شده توسط این مؤسسات، به صورت نوعی و قالبی (نه شخصی)، ارائه می‌گردد؛ در حالی که برای آمادگی برای هر آزمون، هر داوطلب، وضعیت خاص خود را دارد و باید برنامه‌ای «شخصی» برای وی تنظیم گردد. چنانکه برای هر سردردی نمی‌توان داروی واحدی تجویز نمود بلکه باید حال هر بیمار به صورت موردی واکاوی و سپس راهکار متناسب با وی اتخاذ گردد. به‌ویژه آنکه داوطلبین آزمون وکالت، در سطوح مختلفی از تحصیلات دانشگاهی (کارشناسی، کارشناسی ارشد و یا دکتری) قرار دارند؛ بدین ترتیب، ممکن است در مورد داوطلبی به دلیل وضعیت خاص وی، مطالعه مبحثی در زمان نزدیک به آزمون، کافی باشد ولی داوطلب دیگر نیازمند تکرار مستمر همان مبحث باشد.

اگر از کسانی که در این مؤسسات شرکت می کنند پرسیده شود که شما کدامین کتاب مرجع را به طور کامل و دقیق خوانده اید می بینید که اکثر قریب به اتفاق آنها چنین کُتبی را دوره نکرده اند و حتی برخی، اسم آنها را هم نشنیده اند. همچنین سوالی که پاسخ آن می تواند معنادار باشد آن است که چرا اکثر نفرات برتر آزمون وکالت هیچ گاه در کلاس های مؤسسات آموزشی شرکت نکرده اند؟ هرچند برخی مؤسسات به دلیل صرفاً یکبار مراجعه شخص به آنها، وی را جزو داوطلبین خود اعلام می دارند... . اشخاصی هم که با شرکت در این مؤسسات توانسته اند نتیجه مناسب در آزمون بگیرند، اگر خودشان راه مطالعه انفرادی را به طور صحیح و اصولی می پیمودند، باز هم با همین نتیجه بلکه با بهتر از آن مواجه می شدند.

بنده قاطعانه و مطمئن اعلام می دارم که هر داوطلب، بدون نیاز به هرگونه کلاس و مؤسسه و آزمون آزمایشی، می تواند با تلاش و زحمتی به مراتب «کمتر» از آنچه قرار است طبق برنامه مطالعاتی مؤسسات تحمل کند، حائز بهترین رتبه در کانون خود آن هم در اولین تجربه خود گردد. بسیاری از دوستان خود را می شناسم که در همان مرتبه نخست، حائز رتبه عالی در آزمون وکالت شدند و خود بنده نیز در آزمون وکالت ۹۵، بدون هرگونه کلاس اضافه یا شرکت در آزمون های آزمایشی، تجربه نخست خود را مؤفق آمیز پشت سر گذاشتم.

۴-۱۳- به هیچ وجه در آزمون های آزمایشی مؤسسات شرکت نکنید؛ این کار فقط روحیه شما را تخریب می نماید. چراکه سؤالات این آزمون ها کاملاً غیراستاندارد و در اغلب موارد بسیار دشوار و بی ارتباط با آزمون اصلی بوده و در عین حال، شما تصور می کنید این قبیل سؤالات، واقعاً همان چیزی است که در آزمون اصلی با آن روبه رو خواهید شد. در حالی که اصلاً چنین نیست: اینجانب، که درس دادرسی مدنی را در آزمون وکالت، «۱۰۰» درصد زده ام، هیچ گاه نتوانسته ام سؤالات آزمون های آزمایشی مؤسسات را بیش از ۴۰ درصد بزنم!! آمارها و بررسی ها به خوبی نشان می دهد که «خوب عمل کردن» یا «بد عمل کردن» در آزمون های آزمایشی مؤسسات، هیچگونه ملازمه و یا رابطه معناداری با نتیجه آزمون اصلی ندارد.

حال اگر خیلی اصرار و التماس بر آزمون آزمایشی دارید و تاکنون نیز تجربه آزمون وکالت نداشته اید، استثنائاً می توانید صرفاً جهت آشنایی با مدیریت زمان آزمون وکالت و انجام امور شکلی و فیزیکی آن (نه محک علمی)، تنها در یک آزمون آزمایشی (نزدیک به آزمون اصلی) شرکت کنید؛ ولی حتی در این صورت هم توصیه مؤکد بنده آن است که اصلاً به سؤالات، حتی نگاه و درنگ هم نکنید و پاسخنامه را سفید بگذارید تا از گمانه زنی های بعد از آن آزمون، فارغ و آسوده خاطر باشید؛ یا اگر هم به هر حال به سؤالات آزمون آزمایشی پاسخ می دهید، پس از آن، به هیچ وجه کارنامه آن را رؤیت نکنید. چون اگر در آن آزمون عملکرد بدی داشته باشید، روحیه شما درست چند روز قبل از آزمون اصلی، بیهوده خراب می شود و اگر هم عملکردی عالی داشته باشید، ممکن است اعتماد به نفس کاذب به شما دست دهد؛ چراکه چنانکه گفته شد، این آزمون ها هیچگونه نموداری از میزان آمادگی واقعی داوطلب برای آزمون اصلی ارائه نمی دهند. خود بنده، در هفته پایانی، در هر روز یک بار (با سؤالات وکالت یکی از سال های اخیر) از خود، آزمون آزمایشی گرفته و جهت تشبیه هرچه بیشتر با آزمون اصلی، فضای آزمون اصلی را تا آنجا که امکان داشت ایجاد می کردم (مثلاً بر روی صندلی دسته دار و با لباس رسمی در منزل خود آزمون می دادم!!)؛ به طور خلاصه، غرض از بیان همه این مطالب آنکه: مرغ همسایه را غاز ندانید... .

۴-۱۴- حتی المقدور به صورت گروهی دوفری یا سه نفری درس بخوانید؛ (البته بنده نام این کار را همچنان درس خواندن انفرادی (در مقابل «مطالعه طبق برنامه مؤسسات» می گذارم). من خود، از این نعمت، بی بهره بودم. بهتر است گروهی که تشکیل می دهید از نظر علمی تقریباً هم سطح باشند؛ شخصی که از نظر درسی، بسیار قوی است نمی تواند با شخصی که در حد الفبای حقوق است درس بخواند و رابطه این دو بیشتر جنبه یاددهنده و یادگیرنده به خود می گیرد. البته ایرادی ندارد که از دوستان که در درسی از شما قوی تر است بخواهید در آن درس به شما کمک کند.

۴-۱۵- در کل (نه فقط در مورد آزمون وکالت) این نکته را همواره به خاطر داشته باشید که مطالعه کتب مرجع: اولاً عملاً موجب صرفه جویی در وقت و انرژی شما می گردد. (علی رغم تصور اولیه)؛ ثانیاً این کار بسیار ساده تر و شیرین تر از خواندن کتاب های بنیادین و مقدماتی یا جزوات خلاصه شده است. خواندن جزوات، تنها پس از مطالعه کتب مرجع، مفید و کارساز است.

پایان - و من الله التوفیق
امین قاسم پور، رتبه ۳۱ وکالت ۹۵ - کانون مرکز
:: دی ماه ۱۳۹۵ ::

(ویرایش جدید: آذر ماه ۱۳۹۸)

*** نگارنده این جزوه، سپاسگزار خوانندگانی خواهد بود که نظرات، پیشنهادها و انتقادات خود را پیرامون این نوشتار بیان فرمایند.**

*** از راه های زیر می توانید با نگارنده تماس بگیرید:**

Telegram ID: @Amin_Ghasempur

Telegram Channel: @AzmooneVekalat100

E-mail: Amin_Ghasempur@yahoo.com

آزمون وکالت ۱۳۹۵

درس	نام درس	(نمره خام) از صد
1	حقوق مدنی	63/33
2	آیین دادرسی مدنی	100/00
3	حقوق تجارت	71/66
4	اصول استنباط حقوق اسلامی	36/66
5	حقوق جزای عمومی و اختصاصی	46/66
6	آیین دادرسی کیفری	95/00

Telegram: https://t.me/Amin_Ghasempur
CHANNEL: @AzmooneVekalat100

شماره پرونده	
شماره داوطلبی	
شماره ملی	
نام خانوادگی	قاسم پور
نام	امین
نام پدر	
سال تولد	
شماره شناسنامه	
جنس	مرد
سهمیه	آزاد
کانون	کانون وکلای دادگستری مرکز
نمره کل تراز نهایی	10251
رتبه در کانون و در سهمیه	31

توجه: این جزوه جهت انتشار رایگان در سایت اختبار ارائه شده است.
تکثیر و نسخه برداری از آن، بدون قصد سودجویی و «تنها با ذکر منبع» مجاز می باشد؛
در غیر این صورت، شرعاً و قانوناً ضمان آور است.